

Západočeská univerzita v Plzni

Fakulta právnická

Katedra trestního práva

Diplomová práce

Úloha obhájce při dokazování v hlavním líčení

Plzeň 2020

Veronika Papanová

Západočeská univerzita v Plzni

Fakulta právnická

Katedra trestního práva

Diplomová práce

Úloha obhájce při dokazování v hlavním líčení

Veronika Papanová

Plzeň 2020

Katedra trestního práva

Studijní program: Právo a právní věda

Obor: Právo

Vedoucí práva: JUDr. Petr Škvain, Phd.

Pracoviště vedoucího práce: Katedra trestního práva

Prohlášení :

Prohlašuji, že jsem tuto diplomovou práci vypracovala samostatně a že jsem vyznačila prameny a literaturu, ze které jsem čerpala, způsobem ve vědecké práci obvyklým.

V Plzni 27.3.2020

Podpis studenta .....

Poděkování

Na tomto místě bych ráda poděkovala vedoucímu mé diplomové práce JUDr. Petru Škvainovi za rady, které mi poskytl.

Dále bych chtěla poděkovat rodině a přátelům za podporu, kterou mi projevovali v průběhu psaní této diplomové práce.

OBSAH

Úvod	1
1. Historický exkurz o vývoji postavení obhájce při dokazování	3
1.1. Trestní řád z roku 1950	3
1.2. Trestní řád z roku 1956	5
1.3. Trestní řád z roku 1961	6
2. Práva a povinnosti obhájce při dokazování v hlavním líčení	8
2.1. Právo na obhajobu.....	8
2.2. Obhájce zvolený	9
2.3. Nutná obhajoba.....	11
2.4. Obhájce ustanovený	11
2.5. Práva a povinnosti obhájce	13
2.5.1. Obhájce a povinnost mlčenlivosti	14
2.5.2. Právo obhájce mluvit s obviněným bez přítomnosti třetích osob a radit se s ním, právo na důvěrný vztah advokát klient.....	15
2.5.3. Právo obhájce účastnit se vyšetřovacích úkonů	16
2.5.4. Právo podávat za obviněného návrhy, žádosti či opravné prostředky.....	16
2.5.5. Právo obhájce vyhledat, předložit a navrhnout důkazy k provedení	17
3. Důkazní prostředky využívané v hlavním líčení, obhajoba obžalovaného v průběhu hlavního líčení	19
3.1. Obecně k pojmu dokazování	19
3.2. Důkazní prostředky.....	20
3.2.1. Výslech obžalovaného.....	20
3.2.2. Výpověď svědka.....	21
3.2.3. Znalecký posudek	23
3.2.4. Ohledání osoby a věci	25
3.2.5. Odposlech a záznam telekomunikačního provozu.....	27
3.3. Obhajoba obžalovaného v průběhu hlavního líčení.....	29
3.4. Průběh dokazování	30
3.4.1. Počátek hlavního líčení (§§ 205, 206)	31
3.4.2. Dokazování v hlavním líčení (§§ 207-215).....	32
3.4.2.1. Výslech obžalovaného.....	32
3.4.2.2. Výslech svědka.....	35
3.4.2.3. Znalecký posudek.....	39
3.4.2.4. Listinné a věcné důkazy.....	41
3.4.2.5. Odposlech a záznam telekomunikačního provozu.....	41

3.4.3. Závěr hlavního líčení (§§ 216-218).....	43
4. Vybraná problematika z advokátní praxe.....	46
4.1. Procesní použitelnost výslechu svědka obhájcem před konáním hlavního líčení.....	46
4.2. Postup v hlavním líčení	47
4.2.1. Procesní použitelnost záznamu advokáta o výpovědi svědka v hlavním líčení.....	49
4.3. Úvahy de lege ferenda	50
5. Závěr.....	52
Resumé.....	53
Bibliografie:	54
Seznam použitých zkratk:	59

Úvod

Trestní právo je odvětví veřejného práva, kterému se budu po dostudování vysoké školy věnovat. Proto jsem neměla pochyb o zvolení si tématu diplomové práce na katedře trestního práva. I přes to, že není jisté, v jakém oboru trestního práva se budu v budoucnu pohybovat, předmětem mého zájmu bude právě advokacie. To byl jeden z důvodů, proč jsem si vybrala toto téma.

Dalším důvodem byl můj zájem o konkrétní problematiku obhájce-klient. Skutečnost, že uběhlo teprve několik desítek let, kdy je právo na obhajobu zaručeno svobodně a bez rozdílů pro všechny, shledávám jako zásadní pokrok v lidskoprávních vztazích. Prohloubení znalosti v této věci pokládám za důležité, neboť trestní řád neupravuje do hloubky konkrétní otázky, jež praxe přináší.

První kapitola této diplomové práce se zabývá vývojem trestního řádu, potažmo právem na obhajobu, které za dob socialismu nebylo samozřejmostí a bylo spíše předmětem jakéhosi formálního splnění povinnosti státu, i když realita byla zcela odlišného charakteru. Studování tehdejší socialistické literatury je pro osobu vyrůstající celý život ve zdravé demokracii opravdovým překvapením a shledávám studování této literatury za velmi přínosné. Nehledě na zajímavost historie našeho současného trestního řádu se po několika stranách zabývám již další kapitolou, neboť nepovažuji za stěžejní obeznamenat čtenáře s podrobným popisem historie trestního řádu. Zároveň shledávám dané téma úlohy obhájce v hlavním líčení v dobách socialistických pro funkční propojení s dalšími kapitolami za dostatečně vyčerpané. Druhá kapitola se věnuje tématu obhájce a jeho práv a povinností, které s sebou výkon takového zaměstnání přináší. Předposlední kapitola je rozdělena do dvou hlavních částí: důkazní prostředky a dokazování v hlavním líčení. Považuji za nutné nejdříve čtenáře seznámit s důkazními prostředky využívanými v trestním řízení, zejména v hlavním líčení. Po důkladném popisu důkazů využívaných před soudem se v druhé polovině této kapitoly věnuji tomu, jak jsou tyto důkazní prostředky před soudem využívány a jakou úlohu při takovém dokazování má obhájce. Podrobně se věnuji každému důkaznímu prostředku nejčastěji využívaném v hlavním líčení za současného vysvětlení, jakou úlohu může obhájce mít a jaká práva a povinnosti může před soudem v dané konkrétní situaci využívat ve prospěch obžalovaného. Poslední kapitolu tvoří vybraná problematika advokátní praxe. Zde se věnuji procesní použitelnosti záznamu advokáta o výpovědi potencionálního svědka v advokátní kanceláři nebo na jiném místě, na němž se advokát a potencionální svědek dohodnou, jež obhájce předloží soudu jako důkaz,

který vyhledal za účelem obhajoby svého klienta. Dále je v kapitole nastíněno možné řešení několika konkrétních problematik týkajících se provádění obhajoby a obhájců samých *de lege ferenda*.

Téma této diplomové práce nepatří mezi nejširší, dalo by se říci, že se jedná o téma velmi konkrétní. Nicméně v knihovnách i na webových stránkách se nachází nespočet publikací a článků věnující se tomuto tématu, také Ústavní soud ve svých nálezech a Nejvyšší soud ve svých rozhodnutích a stanoviscích se tomuto tématu často věnují, což dostatečně umožňuje nahlédnout do dané problematiky, aby si každý mohl utvořit dostatečně odborný a celistvý pohled na téma úlohy obhájce při dokazování v hlavním líčení.

Základním cílem této diplomové práce je sekundární analýza literárních pramenů, judikatury a nahlížení odborné veřejnosti na postavení obhájce při dokazování před soudem a jeho práva a povinnosti spojené s výkonem advokacie *de lege lata*, s výjimkou poslední kapitoly, ve které se nachází úvahy *de lege ferenda*.

1. Historický exkurz o vývoji postavení obhájce při dokazování

„Převzetí každé jednotlivé obhajoby znamenalo především zvýšenou pravděpodobnost přinejmenším ztráty možnosti vycestovat z jakéhokoliv důvodu do zahraničí. Dalším vysoce pravděpodobným důsledkem byl určitý stupeň sledování, včetně případných odposlechů telefonických hovorů. V neposlední řadě bylo třeba počítat i s možností nejrůznějších provokací, jednak politických, a zejména i pseudokriminálních. Bylo také třeba počítat s tím, že může nastat situace, při které bude aplikována nějaká sankce pro porušení jakéhokoliv pravidla či předpisu. Obhajoba v politických procesech byla pro většinu z nás, kteří jsme tyto případy absolvovali, především obhajobou nás samotných, naší lidské důstojnosti a profesního sebevědomí. Byla to vlastně služba, kterou jsme v podstatě konali sami sobě.“¹

1.1. Trestní řád z roku 1950

Zákon č. 87 ze dne 12. července 1950 o trestním řízení soudním navazoval na politickou situaci v Československu. Při předložení nového trestního řádu Národnímu shromáždění tehdejším ministrem vnitra Václavem Noskem bylo řečeno, že zákon byl přijat „*podle neocenitelného vzoru prvního socialistického státu světa, velkého Sovětského svazu*“². V ustanovení § 2 tohoto zákona se píše, že: „*Projednávání věcí se má dít tak, aby vychovávalo občany k ostražitosti vůči nepřátelům pracujícího lidu a jiným rušitelům jeho budovatelského úsilí a k plnění občanských povinností.*“³ Z výše uvedeného zřetelně vychází důraz na udržení socialistického smýšlení a budování země. To potvrzuje i členění trestných činů v zákoně č. 86/1950 Sb.⁴ ve zvláštní části. Zde se člení trestné činy do deseti hlav, v nichž první hlava se věnuje trestným činům proti republice, druhá hlava trestným činům hospodářským a trestné činy proti životu a zdraví jsou uvedeny až v hlavě šesté. Další zásadní zásah do práv obhajoby můžeme shledat v § 59 odst. 1 zákona č. 87/1950 Sb., který stanoví, že: „*Výslechu konaného mimo hlavní líčení a odvolací líčení a veřejné zasedání se mohou kromě vyslychajícího, zapisovatele,*

¹ Motejl O. in: Bobek, M., Molek P. a Šimíček V. *Komunistické právo v Československu: kapitoly z dějin bezpráví*. Brno: Masarykova univerzita, Mezinárodní politologický ústav, 2009. str. 969

² Musil J. in: Šámal, P., Musil J. a Kuchta J. *Trestní právo procesní*. 4., přeprac. vyd. Praha: C.H. Beck, 2013. Academia iuris (C.H. Beck). str. 22

³ Zákon č.87/1950 Sb., o trestním řízení soudním

⁴ Zákon č.87/1950 Sb., o trestním řízení soudním

vyslýchaného zúčastnit jiné osoby, jen pokud to zákon připouští.“⁵ To znamená, že obhájce nemusel mít přístup k výsledkům konaným v předběžném řízení, což jasně dokazuje nedemokratičnost a nesvobodu v trestních řízeních konaných v dobách socialismu, neboť dle současné právní úpravy má obhájce právo účastnit se všech vyšetřovacích úkonů od zahájení trestního řízení.⁶

V § 41 zákona č. 87/1950 Sb. se uvádí, jaká měl obviněný práva-mohl se vyjádřit ke všem skutečnostem, které se mu dávají za vinu, k uvedeným důkazům, uvádět všechny důkazy, které slouží k jeho obhajobě, činit návrhy a zvolit si obhájce. Obhájcem mohl být pouze advokát (mohl jím být pouze československý občan státně spolehlivý, oddaný lidově demokratickému zřízení, který prokázal předepsanou odbornou způsobilost)⁷ a v řízení před státním a vojenským prokurátorem a státním a vojenským soudem jen advokát zapsaný do zvláštního seznamu, který vedlo ministerstvo spravedlnosti.⁸

Obhájce mohl být buď zvolený, nebo v zákonem stanovených případech ustanovený. Oprávnění obhájce bylo stanoveno v § 47 tohoto zákona. Obhájce měl oprávnění podávat návrhy, žádosti a opravné prostředky za obviněného, mohl se účastnit všech úkonů, kterých se mohl účastnit obviněný. Obhájce směl mluvit a dopisovat si s obviněným, který byl ve vazbě, avšak za přípravného řízení měl toto právo pouze za podmínek stanovených prokurátorem tak, aby nemohlo být mařeno úspěšné provedení trestního stíhání⁹.

V hlavním líčení byl velký rozdíl mezi právy obžalovaného a jeho obhájcem a státním prokurátorem. Prokurátor měl právo rozšířit žalobu před tím, než se soud odebere k závěrečné poradě. Mohl rozšířit žalobu na nový skutek nebo ji jinak změnit. Oproti tomu obviněný se směl vyjádřit k provedeným důkazům, dotazovat se vyslýchaných osob na otázky přispívající k objasnění věci a radit se s obhájcem, ne však o již položené otázce. Od obhájce se očekávalo zejména v řízení před Státním soudem, že spolu s prokurátorem zajistí zjištění správného skutkového stavu a uplatní socialistickou zákonnost.¹⁰ Advokát Alfred Juttner, který před Státním soudem směl hájit obviněné osoby, se vyjádřil k provádění obhajoby takto:

---

⁵ Zákon č. 87/1950 Sb., o trestním řízení soudním, § 59

⁶ Zákon č. 141/1961 Sb., o trestním řízení soudním, § 165

⁷ Zákon č. 322/1948 Sb., o advokacii, § 2

⁸ Zákon č. 87/1950 Sb., o trestním řízení soudním

⁹ Zákon č. 87/1950 Sb., o trestním řízení soudním

¹⁰ Gřivna T., Gřivnová P. in: Bobek, M., Molek P. a Šimíček V. *Komunistické právo v Československu: kapitoly z dějin bezpráví*. Brno: Masarykova univerzita, Mezinárodní politologický ústav, 2009. str. 597

„Marxistický obhájce při výkonu svého povolání nemůže státi ideově na jiné základně než prokurátor nebo lidově demokratický soud. Z jeho projevů nemůže vzniknout podezření nebo dojem, že on zaujímá stanovisko nepřátelské socialismu a lidové demokracii, že jemu méně leží na srdci bezpečnost a zájem státu než prokurátorovi“.¹¹ Oficiálně nestanoveným principem *numerus clausus* pro jmenování advokátů bylo z dnešního pohledu hrdinským počínáním, pokud advokát nejednal v souladu se socialistickou společností, neboť v případě, že advokát aktivně nespolupracoval s režimem, vystavoval sebe, i celou svou rodinu možnému pronásledování, vyčleňování ze společnosti či v krajních případech zákazu výkonu takového povolání.¹²

1.2. Trestní řád z roku 1956

Trestní řád č. 64/1956 Sb., který nabyt účinnosti 1.1.1957 sice posílil práva obviněného, avšak kladl značný důraz na udržení socialistické ideologie ve vztahu k obhajobě, což následně znemožňovalo obhájci konat pro svého klienta maximum ve věci řešené před soudem. Posílení práv obviněného se projevilo jak v § 2 tohoto zákona, kde jsou uvedeny základní zásady, kterými se soud musel řídit, tak zavedením souhlasu obviněného s některými procesními úkony, jako např. místo výslechu svědka nebo znalce v hlavním líčení směl předseda senátu přečíst protokol o jejich výpovědi jen za stanovených podmínek a pokud s tím obviněný souhlasil (§ 227 odst. 1 a § 276 odst. 2 TrŘ). Obhájce mohl podávat návrhy, žádosti či opravné prostředky za obviněného a účastnil se všech úkonů, kterých se mohl účastnit obviněný.¹³ Obhájce měl také právo mluvit s obviněným umístěným ve vazbě bez přítomnosti jiných osob, jimiž jsou myšleni prokurátor nebo předseda senátu resp. ostrahového orgánu.¹⁴ Oslabení pravomocí obhajoby se projevilo v zákoně o advokacii z roku 1951 již v § 1, kde se stanoví, že obhájce hájí zájmy osoby, proti které se vede trestní řízení, avšak musí tím přispívat k budování socialistické společnosti.¹⁵ Dle trestního řádu z roku 1956 musel obhájce napomáhat ke zjištění objektivní pravdy, a to bylo jeho limitem. Silně socialistický

¹¹ Balík, S. *Dějiny advokacie v Čechách, na Moravě a ve Slezsku*. Praha: Česká advokátní komora ve spolupráci s Národní galerií, 2009. str. 210

¹² Balík, S. *Dějiny advokacie v Čechách, na Moravě a ve Slezsku*. Praha: Česká advokátní komora ve spolupráci s Národní galerií, 2009. str. 212

¹³ Solnař, V. *Československé trestní řízení: celostátní vysokoškolská učebnice pro fakulty právnické*. Praha: Orbis, 1958.

¹⁴ Solnař V., *Trestní řád a předpisy související (poznámkové vydání)*. Praha: Orbis, 1958, str. 68

¹⁵ Zákon č. 114/1951 Sb., o advokacii, § 1

stát neměl slitování pro trestné činy proti republice, hospodářské trestné činy a veškeré ostatní, které směřovaly proti socialistickému státu, stejně tak neměla prokuratura slitování s obhájcem, který se snažil zlehčovat či překrucovat tyto trestné činy. Toto jednání totiž stát považoval za hrubé porušení socialistické zákonnosti neboť podle advokátního slibu („...a při plnění povinností budu zachovávat zákony a nařízení Československé republiky, budu je vždy a všude uplatňovat v souladu s vůlí a zájmy lidu a jeho státu a v plné shodě s duchem lidové demokracie a s velikými socialistickými cíli, ...“)¹⁶ patřilo mezi základní povinnosti advokáta vykonávat obhajobu zásadně v souladu se socialistickou ideologií. Obhájce měl chránit obviněného, dohlížet na zákonné postupy soudu, na to, aby obviněný nedostal přísnější trest, než jaký si zasloužil, poukazovat na slabiny obžaloby, aby byla zjištěna materiální pravda, ale stále byl aktivním pomocníkem soudu, takzvaným „bojovníkem za socialistickou zákonnost“¹⁷.

1.3. Trestní řád z roku 1961

Zákon č. 141/1961 Sb., s mnoha novelami, je účinný dodnes. Z důvodu zásadních politických a sociálních změn v roce 1989 došlo po tomto roce k největším proměnám trestního řádu. Avšak ve vztahu k obhajobě první změnu trestní řád zaznamenal již v roce 1965 (zákon č. 57/1965 Sb.), kdy došlo k rozšíření práv obhájce v přípravném řízení, tj. že obhájce mohl být přítomen u každého vyšetřovacího úkonu (§ 165 odst. 1) a mohl se seznámit s průběhem vyšetřování. I přes toto ustanovení mohl prokurátor z vážných důvodů obhájci odepřít možnost nahlížet do spisu¹⁸.

Další novela zásadní pro práva obhajoby byla přijata zákonem č. 178/1990 Sb., kde se stanovilo, že: „obviněný se může radit se svým obhájcem i během procesních úkonů, že může žádat, aby byl vyslýchán za účasti obhájce, a žádat, aby se obhájce účastnil i jiných úkonů přípravného řízení“.¹⁹

Další zásadní změnou byl zákaz odposlechu telefonických hovorů mezi obviněným a obhájcem. Do té doby mohlo docházet k odposlechům telefonické

¹⁶ Zákon č. 114/1951 Sb., o advokacii, § 14

¹⁷ Solnař, V. *Československé trestní řízení: celostátní vysokoškolská učebnice pro fakulty právnické*. Praha: Orbis, 1958, str. 103

¹⁸ V současné právní úpravě dle § 65 trestního řádu může v přípravném řízení státní zástupce nebo policejní orgán odepřít právo nahlížení do spisu. Můžou tak učinit pouze ze závažných důvodů jako tomu bylo v zákoně č. 57/1965 Sb., nesmí však toto právo odepřít obviněnému a jeho obhájci, pokud již byli upozorněni policejním orgánem na možnost prostudování spisu nebo pokud sjednávají dohodu o vině a trestu.

¹⁹ Jelínek, J. a Uhlířová M. *Obhájce v trestním řízení*. Praha: Leges, 2011. Teoretik. str. 70

komunikace mezi těmito dvěma, což značně ztěžovalo celý proces obhajoby. Také byl uzákoněn zákaz používání důkazů získaných nezákonnou cestou.

Zákon č. 558/1991 Sb. byl další novelou trestního řádu, kde se stanovilo, že obhájce se může nechat zastoupit před soudem koncipientem. Došlo tak k dalšímu rozšíření práv obhájce.

Další novely provedené zákony č. 292/1993 Sb., č. 152/1995 Sb. a č. 148/1998 Sb. nebyly až na pár výjimek příliš důležité pro vztah obhájce a obviněného, či jejich práv a povinností v probíhajícím trestním řízení. Až rozsáhlá novela trestního řádu v roce 2001 přinesla několik zajímavých procesních změn pro obhajovací práva.

V zákoně č. 265/2001 Sb., který je označován jako malá rekonstrukce trestního řádu, bylo pro oblast obhajoby přijato zásadní ustanovení o bezplatné obhajobě (§ 33 odst. 2 TrŘ). Nemajetný obviněný měl právo na bezplatnou obhajobu, či za sníženou odměnu. Dále se zde upravil postup při změně obhájce (§ 37 odst. 2), možnost vyloučení advokáta jako zvoleného obhájce (§ 37), poskytnutí stranám možnost samostatně provádět důkazy v hlavním líčení (§ 215 odst. 2), inkorporování operativně pátracích prostředků, které by se mohly za určitých podmínek použít jako důkaz a došlo k rozšíření zakotvených důkazních prostředků (§§ 104a-116 TrŘ).

V novelách zákonů č. 283/2004 Sb. a č. 253/2006 Sb. došlo ke změnám v procesu ustanovování obhájců. Stávalo se, že někteří advokáti byli voleni častěji a jiní zřídka. Tyto nesrovnalosti byly v novelách z roku 2004 a 2006 upraveny objektivním postupem, kterým je abecedně uspořádaný pořadník advokátů, kteří mají sídlo v obvodu, kde se bude řízení konat a s ustanoveným klientem souhlasí. Pro obhájce důležitý zákon o advokacii prošel také řadou změn, jak je již výše zmíněno, zejména s ohledem na vývoj politické situace. Zatímco v dobách socialismu sloužil advokát-obhájce především vlasti (zákon č. 114/1951 Sb.), i když se našli i tací, kteří sympatizovali se zapovězenou „druhou stranou“ - *nepřáteli socialismu a ti byli pod stálou kontrolou a často byli vystavováni různým provokacím, které mohly mít fatální důsledky*²⁰, v poslední platné úpravě zákona o advokacii č. 85/1996 Sb. je jasně stanoveno, že advokát je samostatná, nezávislá jednotka, která na nejvyšší možné úrovni komunikuje a jedná ve prospěch svého klienta.

---

²⁰ Balík S. in: Bobek, M., Molek P. a Šimíček V. *Komunistické právo v Československu: kapitoly z dějin bezpráví*. Brno: Masarykova univerzita, Mezinárodní politologický ústav, 2009. str. 904

2. Práva a povinnosti obhájce při dokazování v hlavním líčení

Základem obhajoby je hájení práv obviněného, k čemuž zákon stanoví prostředky a způsoby, jimiž je obhájce povinen poskytovat obviněnému potřebnou právní pomoc. V trestním řízení, které je řízené jako kontradiktorní spor dvou stran, dochází ke střetu dvou zájmů. Strana obžaloby, tedy státní zástupce, dohlíží v hlavním líčení zejména na to, aby byly objasněny všechny podstatné skutečnosti uvedené v obžalobě, a navrhuje důkazy, které dokazují vinu i nevinu obžalovaného.²¹ Naopak obhájce dokazuje nevinu obžalovaného, poukazuje na nesrovnalosti a nesprávnosti v obžalobě a navrhuje důkazy svědčící ve prospěch obžalovaného.²²

2.1. Právo na obhajobu

Listina základních práv a svobod (čl. 40 odst. 3), Evropská úmluva o lidských právech (čl. 6), Mezinárodní pakt o občanských a politických právech (čl. 14 odst. 3) a judikatura Ústavního soudu zaručují právo na obhajobu jako jedno ze základních práv člověka. Toto právo se dělí na dvě vnitřní části, a to na obhajobu materiální a formální. Formální obhajoba umožňuje obviněnému hájit se způsobem zvoleným dle vlastního rozhodnutí, být přítomen projednání věci před soudem, vyjadřovat se ke všem skutečnostem, jež jsou mu kladeny za vinu a důkazům svědčících v jeho neprospěch a zároveň navrhopvat důkazy pro něj prospěšné, které také může sám vyhledat, právo podávat opravné prostředky nebo činit návrhy či podávat žádosti.²³ Obhajoba formální zahrnuje právo mít obhájce, zvolit si jej nebo v zákonem stanovených důvodech mít obhájce ustanoveného, radit se s ním a právo, aby mohl být obhájce přítomen procesním úkonům.²⁴ Právo na obhajobu má obviněný po celou dobu řízení, nicméně v hlavním líčení, ve kterém probíhá usvědčování důkazy navrženými protistranou je účast obhájce nejdůležitější nejen z důvodu psychické podpory obžalovaného, ale také z taktického hlediska, neboť díky právnímu vzdělání a znalosti všech možných prostředků a způsobů, jak zprostit viny obžalovaného, je větší šance na úspěch ve věci.

---

²¹ V souvislosti s touto problematikou Ústavní soud několikrát konstatoval, že státní zástupce není nezávislým a nestranným orgánem v probíhajícím trestním řízení - srov. například nálezy ÚS ze dne 8.6. 2009, sp. zn. ÚS 3/09 nebo nálezy ÚS ze dne 23.3. 2004, sp. zn. I. ÚS 573/02.

²² Baxa J. in: Šámal, P., Musil J. a Kuchta J. *Trestní právo procesní*. 4., přeprac. vyd. Praha: C.H. Beck, 2013. Academia iuris (C.H. Beck). str. 211

²³ Baxa J. in: Šámal, P., Musil J. a Kuchta J. *Trestní právo procesní*. 4., přeprac. vyd. Praha: C.H. Beck, 2013. Academia iuris (C.H. Beck). str. 200

²⁴ Baxa J. in: Šámal, P., Musil J. a Kuchta J. *Trestní právo procesní*. 4., přeprac. vyd. Praha: C.H. Beck, 2013. Academia iuris (C.H. Beck). str. 201

Podle § 33 odst. 1 TrŘ má každá obviněná osoba z trestného činu právo zvolit si obhájce a radit se s ním o průběhu celého trestního řízení. Jedná se o jedno z nejdůležitějších práv každého občana, neboť pokud je osoba obviněná ze spáchání trestného činu, nejlepší možné obhajoby se jí dostane prostřednictvím odborné právní pomoci. Obhájcem může být jen advokát nebo evropský advokát zapsaný v seznamu advokátů vedeném Českou advokátní komorou.

2.2. Obhájce zvolený

Každý si může na své náklady zvolit obhájce dle svého uvážení, čemuž dává přednost i zákon. Pokud zvolený obhájce souhlasí se zastupováním obviněného, vzniká mezi nimi smluvní vztah. Smlouva o právní pomoci je příkazní typ smlouvy, což při výkladu podle Občanského zákoníku znamená povinnost provést příkaz od příkazce (klienta) osobně. Pokud tak příkazník (advokát) neučiní a zvolí si zástupce (koncipienta) pro konkrétní úkon, hledí se pak na tento úkon jako by ho konal příkazník. V praxi tento vztah advokát-klient znamená jediné, tj. že na základě plné moci udělené mu obviněným a v jejím rozsahu, činí obhájce pro obviněného dle svého vědomí a svědomí jen to nejprospěšnější. I když hovoříme o smlouvě o právní pomoci jako o smlouvě příkazního typu, tato smlouva je upravena i v zákoně o advokacii, ve kterém se stanoví, že advokát je povinen prosazovat práva a oprávněné zájmy klienta, avšak těmito pokyny není vázán, pokud by byly v rozporu s právním nebo stavovským předpisem. Zjednodušeně řečeno advokát jedná tak, jak mu trestní řád a další právní předpisy ukládají.

Aby vztah advokát-klient vůbec mohl vzniknout, nesmí chybět souhlas advokáta. Pokud by advokát věděl, že není v jeho časových či intelektuálních možnostech reálně převzít obhajobu, musí odmítnout toto zastupování, jelikož by ohrozil tím, že nebude včas reagovat na oznámení orgánů činných v trestním řízení nebo nestihne být přítomen konkrétním úkonům v trestním řízení, své ostatní klienty, stejně jako nového potencionálního klienta.²⁵ Také pokud by advokát věděl, že jeho osobní zájmy se rozcházejí s těmi klientovými, nesmí přijmout obhajobu tohoto klienta.²⁶ Pokud však žádný takový kolaps nehrozí a je dohodnuta i výše

---

²⁵ Usnesení představenstva České advokátní komory č.1/1997 Věstníku ze dne 31. října 1996: Pravidla profesionální etiky a pravidla soutěže advokátů České republiky, čl. 8, odst. 2

²⁶ Zákon č. 85/1996 Sb., o advokacii, § 19

smluvní odměny a podepsaná plná moc v domluveném rozsahu, nic nebrání tomu, aby advokát převzal obhajobu.

Také může nastat situace, že si obviněný zvolí obhájců více. Ústavní soud se k této problematice vyjádřil tak, že není zákonem vyloučené, aby jeden obviněný měl více obhájců.²⁷ Jediné, ne příliš dostatečné ustanovení § 37 odst. 3 TrŘ uvádí pouze toliko, že pokud obviněný neoznámí orgánu činnému v trestním řízení, který z těchto obhájců je zmocněn k přijímání písemností a k vyrozumívání o úkonech trestního řízení, určí jej předseda senátu a své rozhodnutí oznámí všem ostatním obhájcům. Procesně pak dochází k situacím, že jeden obhájce se na konání hlavního líčení dostaví, ale ostatní obhájci nikoliv, což vede k odročení hlavního líčení, neboť by bylo porušeno právo na obhajobu a dochází tedy k průtahům v řízení před soudem. Výhoda více obhájců spočívá v pluralitě právních názorů, což vede k lepšímu sestavení obhajoby nebo také pokud je obviněný stíhán pro více trestných činů, může se každý obhájce věnovat konkrétnímu jednomu trestnému činu.²⁸

Trestní řád taxativně vyjmenovává důvody pro vyloučení zvoleného obhájce z obhajování, a to podle § 35 odst. 2, 3 a § 37a. V § 35 odst. 2 a 3 TrŘ se stanoví, že pokud má obhájce v daném trestním řízení postavení obviněného, svědka, zúčastněné osoby nebo pokud vypovídá jako svědek, podává znalecký posudek či je činný jako tlumočník, nemůže zároveň vykonávat obhajobu pro obviněného.²⁹ Toto ustanovení bylo včleněno novelou trestního řádu v roce 2001, jelikož dříve docházelo k situacím, že obhájce byl v postavení spoluobviněného. Pak byl porušen princip nezávislosti advokáta, tudíž by docházelo k rozporu se zákonem o advokacii, jež udává povinnost nezávislosti advokáta při výkonu advokacie.³⁰ Další ustanovení trestního řádu, konkrétně § 37a, umožňuje předsedovi senátu v hlavním líčení vyloučit advokáta jako zvoleného obhájce z důvodů stanovených v § 35 odst. 2 a 3, jestliže u úkonů trestního řízení opakovaně absentuje a jeho účast je nebytná a také tehdy, pokud obhájce obhajuje dva nebo více spoluobviněných, jejichž zájmy se rozcházejí. Proti usnesení předsedy senátu je možné podat stížnost s odkladným účinkem.

---

²⁷ Nález ÚS ze dne 4.6.1998, sp. zn. III. ÚS 308/97.

²⁸ Vantuch P. *Trestní řízení z pohledu obhajoby*. 2. vydání. Praha: C. H. Beck, 2019, str. 42

²⁹ Vantuch P., Vyloučení advokáta z obhajoby obviněného, *Bulletin-advokacie*, č. 11-12/2002 str. 29-38

³⁰ Zákon č. 85/1996 Sb., o advokacii, § 3, odst. 1

2.3. Nutná obhajoba

Nutná obhajoba je jediný institut, který nedává možností obviněnému odmítnout obhajobu, resp. může tak učinit podle § 36b TrŘ, avšak nesmí se jednat o trestný čin, za který je možné uložit výjimečný trest. Vzdát se obhájce může obviněný výslovným písemným prohlášením nebo ústně do protokolu, a to za přítomnosti obhájce a po poradě s ním. Toto prohlášení může vzít obviněný zpět, avšak pouze jedenkrát. Jestliže je obviněná osoba povinna mít obhájce a mít ho nebude a orgány činné v trestním řízení budou provádět úkony v trestním řízení, jako jsou např. provádění výslechu obviněného nebo konání hlavního líčení, jedná se o závažnou vadu trestního řízení.³¹ Obviněná osoba musí mít obhájce již v přípravném řízení, pokud je obviněný ve vazbě, výkonu trestu odnětí svobody, ve výkonu ochranného opatření spojeného se zbavením osobní svobody, na pozorování ve zdravotnickém ústavu nebo pokud je jeho svéprávnost omezena, jde-li o řízení proti uprchlému či se sjednává dohoda o vině a trestu.³² Dále musí mít obviněný obhájce, považuje-li to soud vzhledem k duševním vadám obviněného za nutné nebo koná-li se řízení o trestném činu s trestní sazbou minimálně pět let odnětí svobody. Dalším důvodem nutné obhajoby je konání hlavního líčení ve zjednodušeném řízení proti zadrženému nebo v řízení, v němž se rozhoduje o uložení nebo změně zabezpečovací detence nebo o uložení nebo změně ochranného léčení³³. Zjednodušeně by se dalo říci, že nutná obhajoba nastává v situaci, kdy obviněný není schopen se obhajovat sám z důvodu psychických nebo z důvodu zbavení osobní svobody či úplné nepřítomnosti trestnímu řízení, z čehož plyne nemožnost hájení se v dostatečném rozsahu. Osoby podléhající institutu nutné obhajoby by byly znerovnoprávněny v právu na obhajobu oproti osobám pobývajícím na svobodě.³⁴

2.4. Obhájce ustanovený

Jak v Listině, tak i v trestním řádu se stanoví, že v případech, kdy obviněný musí mít obhájce a v soudem určené lhůtě si jej nezvolí, v hlavním líčení předseda senátu ustanoví obhájce, který bude po dobu, pro kterou trvají důvody nutné

---

³¹ Rozhodnutí Nejvyššího soudu ze dne 24.11.2009, sp. zn. 5 Tdo 946/2006 a 4 Tz 93/2009 ze dne 24.11.2009.

³² Zákon č. 141/1961 Sb., o trestním řízení soudním, § 36 odst. 1

³³ Zákon č. 141/1961 Sb., o trestním řízení soudním, § 36 odst. 2, 3 a 4

³⁴ Vantuch P. *Trestní řízení z pohledu obhajoby*. 2. vydání. Praha: C. H. Beck, 2019, str. 72

obhajoby, obhajovat obviněného.³⁵ Ustanovení probíhá tak, že předseda senátu v poradníku zjistí, kdo byl naposledy ustanoven jako obhájce ex offa a advokát následující je ten, kdo bude v daném případě zvolen jako obhájce ex offa. Tento advokát je povinen ustanovení přijmout, jedině pokud by na jeho straně existovaly důvodné překážky ve výkonu obhajoby, jako je obhajoba jiné osoby ve věci zainteresované, advokát je osoba blízká obviněné osoby nebo zájmy advokáta jsou jiné než obviněného. V těchto případech má obhájce povinnost odmítnout tuto ustanovenou obhajobu. Advokát také může již při probíhající obhajobě vypovědět smlouvu s klientem, pokud dojde k narušení nezbytné důvěry mezi těmito dvěma, pokud dojde k postoupení věci do místa vzdáleného sídlu advokáta nebo pokud by obviněný požadoval po advokátovi takové úkony, které se rozcházejí se stavovskými či právními předpisy.³⁶

Pokud obviněný nemá dostatek finančních prostředků pro zaplacení služeb advokáta, má právo na bezplatnou obhajobu či na obhajobu za sníženou odměnu.³⁷ Toto právo vyplývá z LZPS, konkrétně z čl. 40, odst. 3, ve kterém je zakotveno právo obviněného hájit se prostřednictvím obhájce a zároveň je odkazováno na trestní řád, který stanoví, v kterých případech může obviněný toto právo využít (uvedeno v podkapitolách 2.2. a 2.3.).³⁸ Dále také může obviněný požádat Českou advokátní komoru, aby mu advokáta zvolila, pokud se nemůže domoci zvolení advokáta podle Zákona o advokacii a pokud je tato žádost odůvodněna jeho majetkovými poměry. V tomto případě má obviněný nárok, stejně jako je stanoveno v trestním řádu, na bezplatnou obhajobu či na obhajobu za přiměřeně sníženou odměnu.³⁹

Zajímavostí může být komparace s německou úpravou trestního řádu, jež připouští ustanovení dvou obhájců, na rozdíl od českého trestního řádu, který výslovně stanoví, že předseda soudu v řízení před soudem ustanoví obhájce jednoho. Další zajímavou odlišností s českou právní úpravou může být shledání v zákazu substituce ustanovenému obhájci. Pouze ve výjimečných případech může

---

³⁵ Zákon č. 141/1961 Sb., o trestním řízení soudním, § 38, Zákon č. 2/1993 Sb., Listina základních práv a svobod, čl. 40, odst. 3

³⁶ Rozhodnutí Vrchního soudu v Praze publikované pod č. 36/1994 Sb. Je-li ustanovený obhájce zproštěn povinnosti obhajování podle § 40 TrŘ, musí mu být místo něho ihned ustanoven obhájce jiný.

³⁷ Zákon č. 141/1961 Sb., o trestním řízení soudním, § 33, odst.2

³⁸ Šámal P., Král, V., Baxa J., Púry F.: Trestní řád. Komentář. 2. vydání. Praha, C. H. Beck 1997, str. 158

³⁹ Šámal P., Král, V., Baxa J., Púry F.: Trestní řád. Komentář. 2. vydání. Praha, C. H. Beck 1997, str. 159

předseda soudu souhlasit se zastupováním ustanoveného obhájce, nicméně nikdy se nesmí jednat o koncipienta.⁴⁰

2.5. Práva a povinnosti obhájce

Trestní řád (§ 41), stejně jako zákon o advokacii (§ 3, § 16 a § 17), stanovují práva a povinnosti obhájce, které se vztahují jak na zvoleného, tak ustanoveného obhájce, neboť rozdíl mezi těmito dvěma druhy obhajoby by neměl být žádný. Základní povinností obhájce v trestním řízení je jednání ve prospěch obviněného, které slouží ke správnému objasnění věci, chránění a prosazování práv a zájmů obviněného a řízení se jeho pokyny. Dle Etického kodexu má obhájce upřednostnit zájmy klienta před svými vlastními zájmy. Například pokud by se obhájce v souvislosti s obhajobou dozvěděl informaci, která by mohla sloužit ve prospěch třetí osoby, nesmí ji použít tak, aby způsobil újmu jeho klientovi. Pokud advokát poruší některou ze svých povinností, jež výkon tohoto povolání obnáší, obviněný má právo na něj podat stížnost, kterou následně projednává Česká advokátní komora.⁴¹

Rozsah oprávnění obhájce je rozveden v mnoha ustanoveních trestního řádu, dle kterých má obhájce právo nahlížet do spisů a listin, které může nastudovat a připravit tak efektivní obhajobu pro obviněného.⁴² Dále má právo klást otázky vyslychaným osobám⁴³, žádat o provedení důkazu v hlavním líčení⁴⁴ a přednést závěrečnou řeč.⁴⁵ S obviněnou osobou, která je ve vazbě či ve výkonu trestu odnětí svobody, má právo hovořit bez přítomnosti třetích osob, a to i během úkonů trestního řízení. Obhájce tedy má široký rozsah práv, která může využívat pro efektivní obhajobu obviněného sám. Dále pak trestní řád stanoví takové úkony v trestním řízení, u kterých je obviněná osoba nezastupitelná. Jsou jimi například výslech obviněného či právo posledního slova. Dalším a velmi zásadním rozdílem mezi obhájcem a obviněným je ten, že obviněný je stranou trestního řízení⁴⁶, obhájce nikoliv (obhájce je stranou řízení pouze pokud uplatňuje nárok na odměnu

---

⁴⁰ Jelínek, J. a Uhlířová M. *Obhájce v trestním řízení*. Praha: Leges, 2011. Teoretik. str. 187

⁴¹ Zákon č. 85/1996 Sb., o advokacii, § 32

⁴² Zákon č. 141/1961 Sb., o trestním řízení soudním, § 41

⁴³ Zákon č. 141/1961 Sb., o trestním řízení soudním, § 205

⁴⁴ Zákon č. 141/1961 Sb., o trestním řízení soudním, § 180

⁴⁵ Zákon č. 141/1961 Sb., o trestním řízení soudním, § 216

⁴⁶ Zákon č. 141/1961 Sb., o trestním řízení soudním, § 12, odst. 6

a hotové výdaje, stejně jako např.: „*svědek, který uplatnil svědecké (§ 104), znalec, jenž uplatnil znalečné za znalecký úkon...*“).⁴⁷

2.5.1. Obhájce a povinnost mlčenlivosti

Povinnost advokáta zachovat mlčenlivost o informacích, jež se dozví od svého klienta v souvislosti s vykonáváním obhajoby, je zakotvena v § 21 zákona o advokacii. Aby došlo k vytvoření potřebného vztahu mezi advokátem a klientem a mohla být prováděna účinná obhajoba, musí být stanoveny podmínky realizace takového vztahu, jehož základním pilířem je důvěra mezi těmito dvěma.⁴⁸ Jak je uvedeno v první kapitole této práce, advokáti neměli vždy možnost svobodného rozhodování o tom, jakým směrem bude obhajoba směřovat, a této povinnosti mlčenlivosti mohli být zbaveni, pokud takto rozhodl dle zákona č. 322/1948 Sb., o advokacii ministr spravedlnosti a později podle zákona č. 57/1963 Sb., o advokacii Ústředí československé advokacie, z důvodu důležitého státního zájmu. „Ve stávající úpravě zákona č. 85/1996 Sb., o advokacii je mlčenlivost pojata jako relativní, neboť jí advokát může být zproštěn, navíc je právní úpravou v některých případech prolamována“.⁴⁹ Advokát může být zproštěn mlčenlivosti jediné klientem a v případě smrti klienta tak může učinit jeho dědic nebo právní nástupce. Musí tak být učiněno písemnou formou a tento projev vůle musí být adresován advokátovi, který bude zbaven povinnosti mlčenlivosti. Pouze v řízení před soudem může klient jednat tak, že uvede do protokolu, že svého advokáta zbavuje mlčenlivosti, neboť soudce zaručuje správnost a vážnost takového prohlášení. V § 21 Zákona o advokacii se stanoví, v jakých taxativně zákonem stanovených případech může být advokát zproštěn mlčenlivosti. Důvodem může být, pokud se jedná o spor mezi advokátem a jeho klientem nebo jeho právním nástupcem, dále pokud se jedná o řízení konané podle § 55 Zákona o advokacii nebo je-li předmětem sporu žaloba proti rozhodnutí České advokátní komory či kasační stížnost proti rozhodnutí soudu o této žalobě.⁵⁰ Veškeré tyto možnosti, kdy může dojít ke zbavení povinnosti mlčenlivosti, slouží pro ochranu zájmů advokáta, jelikož musí mít stejné právo na obhajobu (čl. 40 odst. 3 LZPS), jako každý jiný. Jediným důvodem, pokud

---

⁴⁷ Šámal P., Král, V., Baxa J., Púry F.: Trestní řád. Komentář. 2. vydání. Praha, C. H. Beck 1997, str. 103

⁴⁸ Nález ÚS ze dne 28.8.2009, sp. zn. II. ÚS 2894/08.

⁴⁹ Krym L. in: Svejsovský, J., Vychopeň, M., Krym, L., Pejchal, A. a kol. Zákon o advokacii. Komentář. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2012, str. 140

⁵⁰ Rozhodnutí Nejvyššího správního soudu ze dne 6.6.2012, sp. zn. 6 Ads 30/2012-47.

se nejedná o advokátovu obhajobu sebe sama, pro který může advokát prolomit povinnost mlčenlivosti, je překažení trestného činu. Podle § 367 odst. 1 TrZ se tato oznamovací povinnost vztahuje na každého, i na advokáta či duchovního.

Povinnost mlčenlivosti se vztahuje na veškeré skutečnosti, jež se dozví při výkonu obhajoby od klienta, ale také na vše, co se advokát dozví od třetích osob, ze spisů, z průběhu jednání nebo pokud sám, z vlastní iniciativy informace vyhledá. Povinnosti mlčenlivosti není zbaven, ani pokud ukončí zastupování daného klienta. V případě, že by se advokát dostal do procesního postavení svědka v trestním řízení, ve kterém vykonává obhajobu pro obviněného, je povinen jako svědek vypovídat a zároveň od podání svědecké výpovědi nesmí obhajovat obviněného.⁵¹

2.5.2. Právo obhájce mluvit s obviněným bez přítomnosti třetích osob a radit se s ním, právo na důvěrný vztah advokát klient

Právo obhájce mluvit s obviněným bez přítomnosti třetích osob se vztahuje na celé trestní řízení, avšak nejvíce ztížená komunikace nastává, pokud je obviněný ve vazbě. V této situaci je povinností ostrahy zajistit zvláštní návštěvní místnost, ve které se nenachází žádný nahrávací či odposlouchávací zařízení. Trestní řád nestanoví žádné omezení, jež by zakazovalo komunikaci o konkrétním okruhu skutečností, což znamená, že obhájce a obviněný mohou probírat jakoukoliv otázku zásadní pro obhajobu. Zásadní úloha obhájce v řízení před soudem vzhledem k obviněnému je připravit ho na procesní postup soudu a na otázky, které mu předseda senátu může klást. Těmito otázkami mohou být, zda obžalovaný souhlasí se čtením protokolu o výpovědi svědka místo jeho výslechu nebo zda při samotném výslechu obžalovaného má odpovídat na otázku či s výpovědí pokračovat nebo ji ukončit⁵². Při poradě obhájce připraví obviněného na skutkový a právní stav věci, díky němuž nebude v hlavním líčení obžalovaný nikterak zaskočen a bude obeznámen jak s průběhem celého řízení, tak i s možnými procesními postupy. Předmětem porad je zejména taktika obhajoby. Obhájce by neměl vybočovat z určitých morálních a etických mezí. Neměl by navádět obviněného, aby lhal, falšoval důkazy či jakkoliv jinak jednal protiprávně. Naopak obhájce by měl upozornit obviněného na skutečnosti, o kterých se nemusí zmiňovat, jak správně

---

⁵¹ Vantuch P., Mlčenlivost advokáta, zproštění mlčenlivosti a jeho oznamovací povinnost. Bulletin-advokacie, č.4/2013, str. 13-18

⁵² Jelínek J., Uhlířová M.: Obhájce v trestním řízení. 1. vydání. Praha: Leges 2011, str. 249

formulovat odpověď na pokládané otázky a kdy výpověď zcela odmítnout. Při probírání a připravování taktiky je důležitá důvěra mezi obhájcem a obviněným. Pokud obviněný sdělí obhájci vše ohledně trestně stíhaného skutku, může obhájce připravit efektivní obhajobu, neboť bude připraven na přibližný obsah výpovědi svědků či poškozených osob. K tomu, aby obviněný sdělil veškeré podstatné skutečnosti vztahující se ke spáchanému trestnému činu, musí obhájci důvěřovat. Z těchto důvodů je advokát vázán povinností mlčenlivosti (viz. podkapitola 2.5.1.) a orgány činné v trestním řízení jsou povinné smazat v případě provádění odposlechlů veškerou komunikaci mezi obhájcem a obviněným. Tímto je zaručeno právo obviněného komunikovat se svým obhájcem bez přítomnosti či zásahu třetích osob.

2.5.3. Právo obhájce účastnit se vyšetřovacích úkonů

Obhájce má podle § 41 odst. 2, který následně rozvádí § 165 odst. 2 a 3 TrŘ, právo být přítomen od zahájení trestního stíhání všem vyšetřovacím úkonům, které by mohly být použity před soudem jako důkaz, pokud se nejedná o neodkladný úkon, který může být uskutečněn i bez přítomnosti obhájce. Pokud obhájce oznámí policejnímu orgánu, že chce být přítomen u všech nebo u konkrétního vyšetřovacího úkonu, má tento orgán povinnost vyrozumívát obhájce o druhu, době a místě konání konkrétního úkonu. Jedná se zejména o výslech obviněného, svědka či znalce, nebo pokud se provádí konfrontace, rekognice, vyšetřovací pokus, rekonstrukce či prověrka na místě. Při těchto úkonech má obhájce právo klást otázky vyslychaným osobám. Také může vznést námitku, pokud by shledal, že dochází při provádění některého z výše zmíněných úkonů k porušování práv jeho klienta. Pravděpodobně nejčastějším úkonem orgánu činným v trestním řízení, kterému je přítomen i obhájce, je výslech obviněného. V třetí kapitole této práce jsou stanoveny možnosti obhájce, jak vykonávat nejlépe obhajobu pro obviněného při výslechu v hlavním líčení, avšak k vyšetřovacím úkonům dochází v přípravném řízení. V tomto stádiu je pro obviněného výhodou, že jej obhájce upozorní na průběh výslechu. Právem obviněného je možnost odmítnout vypovídat. Skutečnost, že se rozhodl nevypovídat v průběhu trestního řízení, mu nesmí přivodit újmu.

2.5.4. Právo podávat za obviněného návrhy, žádosti či opravné prostředky

Obhájce již v přípravném řízení může podávat za obviněného návrhy, žádosti, popř. opravné prostředky. Právo takto konat má obhájce v průběhu celého

trestního řízení a jedná stejně jako v jiných úkonech konaných pro klienta, jménem obviněného, nikoliv svým jménem. Nejčastěji obhájce požaduje provedení jím vyhledaným důkazem (viz. následující podkapitola). Dále může podávat žádosti ve prospěch obviněného v průběhu příslušného stádia trestního řízení, jimiž jsou žádost o propuštění z vazby na svobodu, o přezkoumání postupu vyšetřovatele, navrácení lhůty či navrhnout postoupení věci, zastavení trestního stíhání, podmíněné zastavení trestního stíhání, schválení narovnání či zproštění obžaloby.⁵³ Dalším právem obhájce je podat opravný prostředek ve prospěch obviněného. Opravným prostředkem proti usnesení policejního orgánu, státního zástupce a soudu je stížnost, pokud ji zákon připouští. Odvolání může obhájce podat proti každému rozsudku vydanému soudem prvního stupně, pokud zastává názor, že odvolacím soudem bude rozhodnuto ve prospěch jeho klienta. Třetí možností, jejíž prostřednictvím může obhájce hájit svého klienta, je podání odporu, který se podává proti trestnímu příkazu vydanému samosoudcem. Tímto odporem se trestní příkaz ruší a samosoudce nařídí hlavní líčení, ve kterém bude moci obhájce provést obhajobu obviněného.

2.5.5. Právo obhájce vyhledat, předložit a navrhnout důkazy k provedení

Jedním z nejdůležitějších způsobů, jakým může jednat obhájce při provádění obhajoby obviněného, je podle Jiřího Jelínka a Marty Uhlířové⁵⁴ návrh na provedení důkazu, neboť nejen orgány činné v trestním řízení mohou navrhnout provedení důkazu. Obhájce požaduje, aby orgány činné v trestním řízení zjistily skutkový stav tak, aby o něm nemohlo být pochyb a v dostatečném rozsahu pro vydání rozhodnutí ve věci, k čemuž může napomoci i on sám právě vyhledáváním důkazů.⁵⁵ Návrh na provedení důkazu orgánem činným v trestním řízení nebo obhájcem musí být použity stejné zásady a pravidla, což znamená, že: „*použitelnost důkazu, resp. důkazního prostředku, který vyhledala a předložila některá z procesních stran, bude závislá na jeho povaze a na dodržení zákonných požadavků kladených na jeho vyhledání, opatření a provedení. Jestliže by důkaz vyhledaný a předložený stranou vykazoval v těchto směrech podstatné vady, nebyl by zásadně přípustný (účinný)*“.⁵⁶ Obhájce může vyhledávat osoby, které by mohly

⁵³ Vantuch, P., Trestní řízení z pohledu obhajoby. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2014, str. 47

⁵⁴ Jelínek J., Uhlířová M.: Obhájce v trestním řízení. 1. vydání. Praha: Leges 2011, str. 261

⁵⁵ Vantuch P., Trestní řízení z pohledu obhajoby. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2014.

⁵⁶ Púry F. in: Šámal, P. a kol. Trestní řád I. § 1 až 156. Komentář. 7. vydání. Praha: C. H. Beck, 2013, str. 1344

být svědky události zásadní pro trestní řízení. Obecně platí povinnost obhájce předkládat pouze důkaz svědčící ve prospěch obviněného. Obhájce může pátrat po listinách či jiných věcech důležitých pro provedení obhajoby. Novelou trestního řádu provedenou zákonem č. 265/2001 Sb. došlo ke změně úpravy týkající se znaleckého posudku, jež předkládá obhajoba. Pokud obhájce předloží znalecký posudek, který splňuje veškeré náležitosti stanovené v § 110a TrŘ (viz. podkapitola 3.4.2.3.), je rovnocenný znaleckému posudku předloženému orgánem činným v trestním řízení. I v této situaci, jako o každém jiném důkazním prostředku navrženém obhajobou, může předseda senátu rozhodnout jako o nadbytečném a tento důkazní prostředek v hlavním líčení neprovést. Odmítnutí provedení důkazního prostředku navrženého stranou upravuje trestní řád v § 89 odst. 2, ve kterém je stanoveno, že důvody odmítnutí provedení takového důkazu nespočívají v tom, kdo důkaz vyhledal, nýbrž v tom, že důkaz je zatížený vadou nebo důkaz potvrzuje již provedený jiný důkaz navržený tou samou stranou, tedy je nadbytečný. Problematikou vyhledávání důkazu obhájcem, zejména výsledkem svědka obhájcem a následnou procesní použitelností takového výsledku svědka, se tato práce věnuje v kapitole 4.

3. Důkazní prostředky využívané v hlavním líčení, obhajoba obžalovaného v průběhu hlavního líčení

3.1. Obecně k pojmu dokazování

Dokazování je nejdůležitější částí celého trestního procesu, jelikož v jeho průběhu dochází ke zjištění, zda se daný skutek stal či nikoliv, zda je trestným činem a kdo spáchal tento trestný čin. Jedná se o zákonem upravený postup, ve kterém se obžalovaný za pomoci obhájce aktivně snaží před soudem dokázat svou nevinu. Duševní činnost, kterou se myslí rekonstrukce události, jež je před soudem řešena, nazýváme dokazováním a tím, že se provádí rozbor dané události a vše je řešeno před soudem, je v kompetenci právě soudu, aby rozhodnul o vině a trestu. Avšak soud nemá nekonečné meze ve svém rozhodování, a proto se musí pohybovat pouze v zákonné rovině, a pokud není jisté, kdo spáchal daný trestný čin (tzv. materiální pravda) má povinnost držet se zásady *in dubio pro reo*.⁵⁷

Před soudem je dokazování ovlivněno zejména zásadami bezprostřednosti („*soud smí přihlídnout jen k těm důkazům, které byly při tomto jednání provedeny*“)⁵⁸, ústnosti, (vyslýchání obviněného, svědků, znalců se provádí ústně v průběhu hlavního líčení), veřejnosti (má dvojí funkci- jednak občané kontrolují výkon spravedlnosti, jednak slouží jako prevence kriminality), volného hodnocení důkazů (soud o procesním návrzích rozhodne a pokud je odmítne, vydá odůvodnění) a zásady zjištění skutkového stavu bez důvodných pochybností („*skutkový stav věci je v dostatečné míře zjištěn ve chvíli, kdy zde nejsou žádné důvody o dosaženém zjištění pochybovat, resp. kdy případné nabízející se pochyby mohou být spolehlivě odmítnuty jako nedůvodné*“⁵⁹).

Trestní řád stanoví subjekty dokazování, což jsou osoby, které se aktivně zapojují do procesu dokazování a mají vliv na konečné rozhodnutí. Svou účastí mohou přispět:⁶⁰

---

⁵⁷ Nález Ústavního soudu České republiky ze dne 29.8. 2013, sp. zn. I. ÚS 1428/13. Volné hodnocení důkazů konkrétním soudcem nelze svazovat, ale nemůže být ani zcela bezbřehé. Je to myšlenková činnost soudce, kterou tvoří elementy, jako jsou průměrné životní zkušenosti každého člověka, osobní životní i profesní zkušenosti soudce a zvláštní poznatky zjištěné při projednávání konkrétní věci.

⁵⁸ Zákon č. 141/1961 Sb., o trestním řízení soudním

⁵⁹ Kmec J. in: Drašík, A., Fenyk, J. a kol. Trestní řád. Komentář. I díl. Praha: Wolters Kluwer ČR, a.s., 2017, str. 12

⁶⁰ Šámal P. in: Šámal, P., Musil J. a Kuchta J. *Trestní právo procesní*. 4., přeprac. vyd. Praha: C.H. Beck, 2013. Academia iuris (C.H. Beck). str. 349

- a) orgány činné v trestním řízení (§ 12 odst. 1 TrŘ), které rozhodují o předmětu a rozsahu dokazování, důkazy vyhledávají, zajišťují, provádějí, prověřují a hodnotí,
- b) strany trestního řízení (§ 12 odst. 6 TrŘ), které mohou navrhopvat, předkládat či poskytovat důkazy, vyjadřovat se k nim, dotazovat se vyslychaných a provádět důkazy jako jsou např. výslech svědka, znalce nebo listinný důkaz,
- c) ostatní osoby, jež může být např. znalec, který může dle § 107 odst. 1 věta poslední navrhnout provedení důkazů potřebných k podání posudku.

Subjekt důkazního práva je velmi obecný pojem, neboť jak je výše uvedeno, tento pojem se vztahuje jak na orgány činné v trestním řízení, tak na strany trestního řízení a na ostatní osoby účastníci se trestního řízení. Naopak stranou trestního řízení, jak uvádí trestní řád, může být pouze osoba, proti které se vede trestní řízení, zúčastněná osoba, poškozený, státní zástupce v řízení před soudem, osoba, na jejíž návrh či žádost se koná trestní řízení a osoba, která podala opravný prostředek. Strana má „*právo slyšet a být slyšena*“, což znamená aktivní účast před soudem v podobě vyjádření se k určitým skutečnostem v závislosti na tom, v jakém stádiu je momentálně trestní řízení. Skutečnost, že strana má jistá procesní práva neznamena, že z těchto práv nemůže být vyloučena. Důvody mohou být různé, avšak nejčastěji se jedná o podjatost a nestrannost strany trestního řízení.

3.2. Důkazní prostředky

3.2.1. Výslech obžalovaného

Výpověď obžalovaného je zásadní pro všechny přítomné hlavnímu líčení. Obžalovaný dá jasně najevo svůj postoj k věci, zda se cítí být vinen či nikoliv, zda souhlasí s rozsahem a obsahem obžaloby a celkově dá možnost nahlédnout do skrytu své duše tím, že se k projednávané věci osobně vyjadřuje a hodnotí ji ze svého pohledu. Strany trestního řízení (zejména státní zástupce) a soud, pokud obžalovaný vypovídá, si mohou utvořit představu o tom, jak se obžalovaný staví k danému případu. Úplné údaje a co nejvíce okolností vztahujících se k trestnému činu umožní dojít k závěru, zda je obžalovaný vinný či nikoliv a následně pak státní zástupce navrhne trest, jaký si myslí, že je dostatečný pro nápravu obžalovaného. Soud pak o takovém trestu rozhodne. Prostřednictvím výpovědi obžalovaný hájí sám sebe (pokud to za něj nečiní jeho obhájce) a je jen na něm a jeho obhájci, jakou

zvolí taktiku.⁶¹ Obžalovaný se nejen vyjadřuje k věci projednávané před soudem, ale zároveň provádí svou obhajobu, což znamená, že výslech obžalovaného má dvojjediný charakter.⁶² Tato skutečnost je důležitá pro posuzování jeho výpovědi, neboť výpověď je vedena subjektivním pohledem obžalovaného, u kterého nelze očekávat absolutní objektivitu a nestrannost, jako například od soudu. Další skutečnost, kterou soud musí zohlednit při svém rozhodování o vině a trestu je, že obžalovaný může mít špatné vyjadřovací schopnosti, jež zapříčiní nesprávnou reprodukci myšlenek. Dalším důvodem pro nepřesnou výpověď může být vytěsnění nepříjemných vzpomínek, špatný zrak obžalovaného, pokročilý věk a s ním spojené zapomínání a jiné fyziologické dopady běhu času na osobu.

Procesní postup výslechu svědka je ustanoven v § 90 a násl. TrŘ. Obžalovaný musí být poučen vyslyšajícím předsedou senátu o právu nevypovídat, o důsledcích křivé výpovědi⁶³ a o možnosti nevypovídat z důvodu způsobení trestního stíhání sobě nebo osobě blízké. O výpovědi obžalovaného se sepisuje protokol, nejčastěji se zapisuje v přímé řeči, v doslovném znění. Obžalovaný se má právo vyjádřit ke všem skutečnostem, které jsou mu kladeny za vinu a hájit se. Po jeho monologu přichází na řadu dialog, ve kterém se nejprve předseda senátu a pak i ostatní osoby s právem na výslech obžalovaného dotazují na jimi buď připravené, nebo na nově vzniklé otázky, zapříčiněné výpovědí obžalovaného. Po kladené otázce může obžalovaný požádat o nahlédnutí do písemných poznámek. I toto jednání se zapisuje do protokolu. Nemůže dojít k situaci, kdy předseda senátu podá sugestivní či kapciózní otázku a nechá zaprotokolovat pouze odpověď obžalovaného, který nemá ponětí o tom, že byl právě donucen k odpovědi, jakou by při jinak položené stejné otázce nevyřknul. Kladené otázky musí být srozumitelné, přizpůsobené věku a inteligenci obžalovaného.

3.2.2. Výpověď svědka

Tento důkazní prostředek patří k nejčastěji využívaným zejména z toho důvodu, že svědek zná konkrétní informaci sloužící k rozřešení daného případu a napomáhá tak k rozhodnutí ve věci před soudem. Osoba svědka je nezastupitelná,

---

⁶¹ Ševčík, V., Taktika obhajoby, Bulletin-advokacie č.9/2001, str. 59

⁶² Šámal P. in: Šámal, P., Musil J. a Kuchta J. *Trestní právo procesní*. 4., přeprac. vyd. Praha: C.H. Beck, 2013. Academia iuris (C.H. Beck). str. 380

⁶³ Provazník, J., (Ne)vinné lži na lavici obžalovaných aneb trestné činy, jichž se může dopustit obžalovaný lhaním, Bulletin-advokacie č.6/2019 str. 15-20

neboť jen on mohl vnímat smysly danou situaci, pro kterou je vyslýchán a sdělit svůj subjektivní pohled na věc.⁶⁴ Subjektivní náhled na věc však nemusí být žádoucí, zejména pokud jako svědek vypovídá poškozený, který ve většině případů tíhne k co nejvyššímu potrestání obžalovaného.

V současném trestním řádu není stanoveno, kdo nemůže být vyslýchán jako svědek, z čehož vyplývá, že svědecky způsobilá je jakákoliv osoba. Pokud soud vyslýchá osobu, u které není jisté, zda je dostatečně duševně, mravně, rozumově či emocionálně vyspělá a má pochybnost o věrohodnosti celé výpovědi, může přizvat znalce, který posoudí, zda se výpověď osoby může použít jako důkaz či nikoliv. Pokud je vyslýchána osoba mladší osmnácti let a jedná se o dotazování na okolnosti, které by mohly nepříznivě ovlivnit duševní nebo mravní vývoj dítěte, je potřeba provést výslech tak, aby byl šetrný vůči vyslýchané osobě a aby se nemusel opakovat. V postavení svědka nemůže být advokát, který zastupuje poškozeného či obžalovaného, dále policejní orgán, státní zástupce, soudce nebo přísedící, neboť se podle § 30 TrŘ jedná o orgány činné v trestním řízení.

Svědka má právo odepřít výpověď, pokud by měl být vyslýchán o utajovaných informacích chráněných zvláštním zákonem, pokud není této mlčenlivosti zbaven (§ 99 TrŘ), nebo pokud se jedná o příbuzného obžalovaného v pokolení přímém, sourozence, osvojitele, osvojence, manžela, partnera či druha (§ 100 odst. 1 TrŘ). Také nemusí vypovídat, pokud by tím způsobil nebezpečí trestního stíhání sobě nebo jakékoliv jiné osobě, jejíž újmu by právem pocíťoval jako vlastní (§ 100 odst. 2 TrŘ). Svědek může vypovídat ve svém mateřském jazyce, má právo, aby jím zvolený advokát byl přítomen při jeho výslechu, může žádat, aby nebyly v protokolu o úkonu trestního řízení uváděny žádné konkrétní informace, jako jsou bydliště, místo výkonu zaměstnání apod. a také má právo na svědečné.

Naopak povinnost svědka je dostavit se, pokud byl předvolán, vypovídat, podrobit se konfrontaci či rekognici, nechat se vyšetřit znalcem, nechat si odebrat krev či napsat potřebný počet slov. Pokud bude mařit jakýkoliv úkon, který bude potřeba provést, může být potrestán pořádkovou pokutou. Předseda senátu také může posoudit výpověď svědka jako křivou, což zapříčiní trestní stíhání pro křivou

---

⁶⁴ Rozhodnutí Vrchního soudu v Praze publikované pod č. 18/1996 Sb. rozh.tr., podle kterého důkazem podle trestního řádu je výpověď svědka o okolnostech, jež mají být v řízení zjištěny a jež svědek vnímal svými smysly. Ze svědecké výpovědi mají důkazní význam jen zprávy o skutečnostech, nikoli jejich hodnocení svědkem.

výpověď podle § 346 TrZ nebo shledá, že svědek pohrdá soudem, za což bude potrestán podle § 336 TrZ.

Procesní postup výslechu svědka upravuje § 101 TrŘ. Nejdříve je potřeba zjistit totožnost svědka, poměr k obžalovanému, k projednávané věci a poté je svědek poučen o jeho právech. Z důvodu laického pohledu na věc musí být svědek poučen o důležitosti jeho výpovědi, o následcích křivé výpovědi a seznámen s předmětem výslechu. Poté předseda senátu započne s výslechem. Většinou nechá svědka vypovídat bez přerušení, a pokud svědek již nemá k věci co dodat, začne se dotazovat na doplňující otázky, které slouží zejména k upřesnění okolností, rozporů s původní výpovědí či ověření věrohodnosti dané výpovědi. Tyto otázky nesmí být nikterak zavádějící a měly by být jasné, stručné, nepřipouštět dvojí výklad a prokazovat jistou systematickosti v jejich posloupnosti.⁶⁵

Výslech může provádět pouze předseda senátu a s jeho souhlasem také státní zástupce nebo obhájce (§ 215 odst. 2 TrŘ). Jedná se tzv. protivýslech, ve kterém se obhájce dotazuje na skutečnosti důležité pro obhajobu a pokud se jedná o osobu svědčící proti obžalovanému, obhájce pokládá otázky vyvracející vinu jeho klienta či otázky poukazující na nevěrohodnost svědecké výpovědi.⁶⁶

Při dokazování v trestní věci může svědek pociťovat strach z možných následků jeho výpovědi, pokud svědčí proti osobě nebezpečné, agresivní, s touhou se mstít atp., zejména při svědčení proti obžalovanému, který spáchal zločin v organizované skupině lidí. Ochranu svědků je povinen zajistit orgán činný v trestním řízení, pokud okolnosti nasvědčují důvodné obavě svědka, že se mu obžalovaný nebo někdo jiný bude mstít.⁶⁷ Orgán činný v trestním řízení tak činí nejčastěji utajenou totožností, podobou i osobních údajů svědka. Obhájce v této situaci nemá možnost svědka vyslechnout v hlavním líčení, což značně ztěžuje jeho úlohu obhájit svého klienta.

3.2.3. Znalecký posudek

Znalec je osoba, jenž má odborné vzdělání, díky kterému může vydávat závazný znalecký posudek. Nejčastěji využívané obory před soudem jsou obory

---

⁶⁵ Chmelík, J. a Bruna E. *Dokazování v trestním řízení. Trestněprávní a kriminalistické aspekty*. 1. vydání. Praha: VŠFS, 2018. 228 s. edice EUpress.

⁶⁶ Šámal P. in: Šámal, P., Musil J. a Kuchta J. *Trestní právo procesní*. 4., přeprac. vyd. Praha: C.H. Beck, 2013. Academia iuris (C.H. Beck). str. 392

⁶⁷ Rozhodnutí Nejvyššího soudu ze dne 16.5.2012, sp. zn. 4 Tdo 426/2012.

zdravotnictví, psychologie, kriminalistiky a chemie. Znalec není orgánem činným v trestním řízení, neboť právě tyto orgány a také obhajoba, vyžadují vypracování nezávislého, nepodjatého a nestranného znaleckého posudku pro posouzení a objasnění odborných otázek zásadních pro další postup v trestním řízení. Tyto zmíněné vlastnosti znaleckého posudku jsou potvrzeny znaleckou doložkou, díky které je jisté, že znalec nepostupoval podjatě, neboť v případě uvedení nepravdivých tvrzení může být trestně stíhán pro křivou výpověď a vědomě nepravdivý znalecký posudek.

Je nutno rozlišovat mezi znaleckým posudkem a odborným vyjádřením. Z důvodů větší finanční náročnosti znaleckých posudků by se mělo využívat spíše odborné vyjádření, pokud dostatečně poslouží k objasnění věci. Odborné vyjádření může podat jakákoliv osoba, která je kompetentní v dané věci vypovídat a osvětlit důležitá fakta, což v důsledku znamená, že se na toto vyjádření nahlíží jako na listinný důkaz. V případě, že odborné vyjádření nebude dostatečně pro složitost otázky uvádět veškeré informace, které jsou potřeba pro dokazování, soud nebo strany trestního řízení si mohou vyžádat vypracování znaleckého posudku kompetentní osobu.

Způsobilost znalce je zakotvena v zákoně č. 37/1967 Sb., o znalcích a tlumočnících, ve kterém se stanoví, že znalcem mohou být jen znalci a znalecké ústavy zapsané do seznamu znalců a tlumočníků, pouze ve výjimečných případech může být znalcem ustanovena osoba, která není v seznamu znalců, tedy ad hoc (§ 24 ZnalZ).

Pokud znalecký posudek vysloveně ukládá vinu obžalovanému, nechá obhajoba vypracovat druhý znalecký posudek, který vysloveně nepotvrzuje vinu obžalovaného, nicméně pokud vše svědčí o tom, že trestný čin spáchal obžalovaný, nemůže znalec konat jinak, než že buď odmítne vydat znalecký posudek pro neopodstatněnost (došel by ke stejnému názoru jako znalec předchozí) nebo znalecký posudek vydá, ale obhajoba jej nevyužije jako důkazní prostředek před soudem, jelikož by jednal v rozporu s advokátním kodexem.

Znalec se k výslechu před soudem předvolává, což znamená, že jeho nedostavení se k soudu může být vynucováno pořádkovou pokutou. Následně je soudem poučen o následcích křivé výpovědi nebo vědomě nepravdivého posudku⁶⁸, o právu na svědečné a poté je vyzván, aby buď přednesl, nebo přečetl vypracovaný

---

⁶⁸ Šámal P., Znalci a jejich trestní odpovědnost, Bulletin-advokacie, 12.10.2016.

posudek. Pokud má soud a následně strany trestního řízení doplňující otázky, mohou je znalci položit. Znalci nesmí být pokládány otázky, které nespádají do jeho kompetencí, zejména posuzování otázek právních. Pokud však znalec není schopen podrobněji či hlouběji danou věc osvětlit, může orgán činný v trestním řízení přizvat znalce jiného.

Následně je na uvážení soudu v rámci volného hodnocení důkazů, jakou váhu bude přisuzovat danému znaleckému posudku. Soud hodnotí věrohodnost, přesvědčivost i hloubku zpracované materie a záleží jen na jeho uvážení, v jaké míře se posudkem bude vázat při svém rozhodování.

3.2.4. Ohledání osoby a věci

Pojmem ohledání se myslí kriminalistická činnost, při které se smysly zkoumají vlastnosti a znaky konkrétních objektů, jež mají přímý vztah k prošetřované události, s cílem nalézt nové důkazy vztahující se k prošetřovanému trestnému činu. Orgány činné v trestním řízení přímým smyslovým pozorováním zjišťují skutečnosti důležité pro trestní řízení a tyto poznatky dokumentují předepsaným způsobem, díky čemuž se z nich stávají důkazy ve věci.⁶⁹

Ohledání osoby upravuje trestní řád v §§ 114-116. Ohledáním těla se myslí prohlídka jakékoliv části těla nebo odebrání vzorku krve, odběr biologického materiálu, ale také vyšetření duševního stavu prohlížené osoby, prohlídka a pitva mrtvoly či exhumace mrtvoly. Při provádění ohledání těla musí být dodržována určitá pravidla a dohlíženo na to, aby nedocházelo k ponižujícímu či šikanóznímu jednání. Pokud ohledání těla provádí jiná osoba než lékař, může prohlížet jen osobu stejného pohlaví.⁷⁰ Také se musí dohlížet na to, aby nebyla při provádění prohlídky těla jakkoliv ohrožena lidská důstojnost. Vyšetřování duševního stavu obviněného provádí znalec z oboru psychiatrie. Pokud není jiná možnost, soud nařídí pozorování ve zdravotnickém ústavu nebo pokud je obviněný ve vazbě, tak ve zvláštním oddělení nápravného zařízení. Znalec může shledat, že obviněná osoba je nebezpečná pro své okolí tím, že se jedná o osobu zmenšeně příčetnou či nepřičetnou. K tomuto znaleckému posudku musí soud přihlídnout ve svém následném rozhodování. Pozorování by nemělo probíhat déle než dva měsíce, avšak

---

⁶⁹ Šámal P. in: Šámal P. in: Šámal, P., Musil J. a Kuchta J. *Trestní právo procesní*. 4., přeprac. vyd. Praha: C.H. Beck, 2013. Academia iuris (C.H. Beck). str. 404

⁷⁰ Nález ÚS ze dne 16.10.2018, sp. zn. III. ÚS 309/16 K ochraně soukromí a důstojnosti při odběru moči za přímého dohledu zdravotní sestry jako osoby opačného pohlaví.

pokud znalec podá důvod pro prodloužení lhůty pozorování, soud tuto lhůtu prodlouží, přičemž proti tomuto usnesení je přípustná stížnost.

Ohledáním věci se myslí především ohledání místa činu, místa nálezu mrtvoly, ohledání předmětů, stop, dokumentů apod.⁷¹ Ohledáním místa činu se myslí zjišťování informací důležitých pro vyšetřování tam, kde k trestnému činu došlo.⁷² K tomuto odhalování okolností a zjišťování skutečností dochází za použití kriminalistických metod, které jsou velmi často neodkladnými a neopakovatelnými úkony, neboť některé stopy vlivem času a prostředí mohou být nečitelné po velmi krátkém časovém úseku.

Místo činu je prostor, kde:

- a) se mohou nacházet stopy nebo předměty útoku,
- b) vyšla najevo trestná činnost, tzv. místo nálezu,
- c) jsou stopy průběhu a dokonání trestného činu,
- d) jsou stopy vývojových stadií trestného činu, tedy místa, kde pachatel připravoval nebo se pokusil o trestný čin,
- e) došlo k utajování trestné činnosti,
- f) bylo zjištěno, že se pachatel či oběť naposledy nachází.⁷³

Pokud dojde k ohledání místa činu, mělo by dojít ke zjištění informací, jako jsou např., jaký trestný čin byl spáchán, kdy a kde k němu došlo, kdo a proč jej spáchal nebo čím a jak jej pachatel spáchal.⁷⁴

Dalšími možnými druhy ohledání jsou ohledání mrtvoly a místa jejího nálezu, ohledání předmětů, věcí, stop, dokumentů nebo také zvířat. S vývojem společnosti a technických možností se nově ohledává i výpočetní technika. Počítače, mobilní telefony, paměťová média a mnoho dalších bývají často prostředkem páchaní trestných činů v hospodářské oblasti, ale také komunikačním prostředkem pro páchaní organizovaného zločinu nebo jakýchkoliv jiných trestných činů, u kterých jedná více pachatelů. Pro tento druh ohledání je potřeba

---

⁷¹Šámal P. in: Šámal P. in: Šámal P. in: Šámal, P., Musil J. a Kuchta J. *Trestní právo procesní*. 4., přeprac. vyd. Praha: C.H. Beck, 2013. Academia iuris (C.H. Beck). str. 407

⁷² Nález ÚS ze dne 3.4.2018, sp. zn. III. ÚS 3579/17 K porušení presumpce nevinny.

⁷³ Chmelík, J. a Bruna E. *Dokazování v trestním řízení. Trestněprávní a kriminalistické aspekty*. 1. vydání. Praha: VŠFS, 2018. 228 s. edice EUpress. str. 108-109

⁷⁴ Chmelík, J. a Bruna E. *Dokazování v trestním řízení. Trestněprávní a kriminalistické aspekty*. 1. vydání. Praha: VŠFS, 2018. 228 s. edice EUpress. str. 108-109

zajistit přítomnost dvou policistů a jedné nezúčastněné osoby, kteří provedou zjištění a zajištění výpočetní techniky. Je potřeba po celou dobu takového zajišťování důkazu provádět záznam buď do písemného protokolu, nebo videozáznam se slovním popisem policisty.⁷⁵ Neodborný zásah může zapříčinit nevratnou ztrátu obsahu ohledávaného technického zařízení, proto zajišťování provádí školení odborníci.

3.2.5. Odposlech a záznam telekomunikačního provozu

Dva druhy odposlechů ustanovených v §§ 88 a 88a TrŘ jsou další reakcí na vývoj společenského dorozumívání se a páčání trestné činnosti prostřednictvím těchto médií. Odposlech podle § 88 umožňuje provádět odposlouchávání a zaznamenávání konkrétního hovoru nebo zasílání SMS zpráv a emailů, tedy zjišťuje se obsah ústního či písemného sdělení. Prováděním takového odposlechu je zasaženo do základních práv člověka, což znamená, že pokud předseda soudu vydá příkaz k takovému prostředku zjišťování důkazů o trestné činnosti, musí jej dostatečně odůvodnit a mít důvodný předpoklad k tomu, že budou zjištěny zásadní informace, které pomohou k odhalení zločinu. V § 88 odstavci prvním se uvádí kromě obecných podmínek, které musí být splněny, aby k odposlechu mohlo dojít a také negativní vymezení okruhu osob, jež nesmí být odposlouchávány, tj. obhájce a obviněný. Takové záznamy se musí zničit, stejně jako záznamy, kterými nedošlo ke zjištění žádných zásadních skutečností, a to po třech letech od pravomocného skončení věci. Po ukončení odposlechů je orgán činný v trestním řízení povinen informovat osobu, jež byla odposlouchávána, avšak pouze pokud se jedná o osobu páchající zločin, pro který trestní zákoník udává trest odnětí svobody nejméně osm let, zločin spáchaný organizovanou zločineckou skupinou, pokud se na páčání zločinu podílelo více osob a alespoň u jedné z nich nebylo řízení pravomocně skončeno, pokud je proti osobě, jež má být informována vedeno trestní řízení, pokud by měl být zmařen účel trestního řízení nebo pokud by mohlo podanou informací o odposlouchávání dojít k ohrožení bezpečnosti státu, života, zdraví nebo práv a svobod člověka.⁷⁶

U provádění odposlechu podle § 88a nedochází k odposlouchávání aktuálního hovoru či telekomunikační činnosti, nýbrž dochází ke zjišťování tzv.

---

⁷⁵ Metodický pokyn ředitele Kriminalistického ústavu Praha Policie České republiky č.7/2001.

⁷⁶ Chmelík J. in: Chmelík, J. a Bruna E. *Dokazování v trestním řízení. Trestněprávní a kriminalistické aspekty*. 1.vydání. Praha: VŠFS, 2018. 228 s. edice EUpress.

údajů lokalizačních o již proběhlých odposleších. Zjišťují se informace o tom, jaká kdo užíval telefonní čísla, s kým a jak dlouho hovořil nebo odkud a kam osoba volala. Pro trestné činy stanovené v § 88a odst. 1, může být povolen přístup k takovým informacím v řízení před soudem předsedou senátu. Písemný a odůvodněný příkaz není potřeba, pokud k poskytnutí údajů dá souhlas sám uživatel telekomunikačního zařízení. Stejně jako při provádění odposlechu a záznamu telekomunikačního zařízení podle § 88, musí být osoba informována o zjišťování údajů z telekomunikačního provozu a stejně se postupuje při omezení takového informování.

Původní ustanovení § 88a TrŘ bylo zrušeno nálezem Ústavního soudu ze dne 20.12.2011, sp.zn. Pl. ÚS 24/11. Obvodní soud pro Prahu 6 (navrhovatel), před kterým probíhalo řízení o návrhu Vojské policie pro udělení příkazu ke sdělení údajů o uskutečněném telekomunikačním provozu podle §88a se domnívá, že o tomto nemůže rozhodnout, z důvodu rozporu uvedeného ustanovení s ústavním pořádkem. Navrhovatel měl za to, že toto ustanovení nerespektuje základní právo na ochranu tajemství zpráv podávaných telefonem, telegrafem nebo jiným zařízením, jak se stanoví v čl. 13 LZPS. Navrhovatel poukazuje na značný rozdíl mezi § 88, ve kterém je úzce vymezeno, za jakých okolností může dojít k provádění odposlechu a záznamu telekomunikačního provozu, zatímco § 88a je vágní a znemožňuje kontrolu nad dodržováním základních práv a svobod člověka při sdělování jakkoliv citlivých údajů v trestním řízení. Ústavní soud se v bodě 25 vyjádřil k absenci bližší specifikace, kdy může dojít k odposlechu a záznamu telekomunikačního provozu podle § 88a. V tomto bodě Ústavní soud uvádí, že oprávnění orgánů činných v trestním řízení zjišťovat údaje o tom s kým, jak často a z jakého místa určitá osoba komunikuje, není možné činit v takové míře, aby byla považována za rutinní prostředek zjišťování trestné činnosti, nýbrž k jejímu užití může docházet jen v určitých situacích zákonem upravených. Po zkonstatování všech skutečností zásadních pro rozhodnutí o návrhu na zrušení ustanovení trestního řádu, konkrétně § 88a, Ústavní soud rozhodl, že žádosti navrhovatele vyhoví. Došel k závěru, že využívání tohoto přístupu k údajům o uskutečněném telekomunikačním provozu musí být podmíněno nemožností dosažení účelu trestního řízení jiným způsobem, nicméně v posledním bodě 30 uvádí, že zrušení tohoto paragrafu neznamená a priori pro všechny takto prováděné odposlechy a záznamy telekomunikačního provozu nesprávnost.

3.3. Obhajoba obžalovaného v průběhu hlavního líčení

V průběhu hlavního líčení by mělo dojít k rozhodnutí ve věci (tzv. meritorní rozhodnutí), proto se toto stádium trestního řízení považuje za nejdůležitější. Uplatňují se zde zásady, které jsou stanoveny nejen v trestním řádu, ale také v Ústavě, Listině základních práv a svobod a Úmluvě o ochraně lidských práv a základních svobod.

V hlavním líčení jsou to zejména:

- a) zásada obžalovací (§ 2 odst. 8 TrŘ), díky níž se stanoví procesní strany, tudíž je jasné dáno, kdo je žalující a kdo obžalovaný a soud může rozhodovat jen o skutku, který je předmětem obžaloby,⁷⁷
- b) zásada presumpce neviny (§ 2 odst. 2), díky které se obviněný považuje za nevinného, dokud o něm není pravomocně rozhodnuto, jako o vinném,⁷⁸
- c) zásada materiální pravdy (§ 2 odst. 5), ve které je nutno, aby orgány činné v trestním řízení postupovaly tak, aby byl zjištěn skutkový stav věci bez důvodných podezření.⁷⁹ Nesmí tedy docházet jen ke zjišťování nejpravděpodobnějšího skutkového stavu věci, a pokud má soud pochybnosti, buď musí doplnit dokazování, nebo ukončit trestní řízení příslušným procesním způsobem,
- d) zásada oficiality (§ 2 odst. 4), ve které se projevuje monopol státní moci rozhodovat ex offio o každém trestném činu, o kterém se dozví. Orgány činné v trestním řízení nečekají na podněty stran trestního řízení či třetích osob, nýbrž konají urychleně a bez zbytečných průtahů,
- e) zásada vyhledávací (§ 2 odst. 5), jež je odvozena od zásady oficiality a znamená úřední povinnost orgánů činných v trestním řízení vyhledat a provést důkazy důležité pro trestní řízení,
- f) zásada zajištění práva na obhajobu (§ 2 odst. 5 věta třetí, odst. 13), dle níž má právo se hájit prostřednictvím obhajoby každý od počátku řízení. Obhájce je povinen hájit zájmy obviněného a dohlížet nad dodržení spravedlivého procesu,
- g) zásada veřejnosti (§2 odst. 10), kde se hovoří o veřejném projednání věci, (avšak s několika výjimkami, tj. neveřejné zasedání a vazební zasedání) a to z důvodů

---

⁷⁷ Jelínek J. in: Jelínek, J. *Trestní právo procesní: 3. vydání*. Praha: Leges, 2013, str. 573

⁷⁸ Khuzin a další v. Rusko, rozsudek ESLP ze dne 23.10.2008, č.13270/02.

⁷⁹ Rozhodnutí Nejvyššího soudu ČSSR ze dne 5.2.1965, sp. zn. Rt 17/65 3 Tz 2/65.

„kontroly činnosti soudu ze strany veřejnosti, dodržení procesních práv obviněného, výchovné působení na veřejnost a prevence trestné činnosti“⁸⁰

- h) zásada ústnosti (§ 2 odst. 11), jež stanoví, že obvinění, svědci a znalci by měli vypovídat ústně přímo před předsedou senátu při hlavním líčení. Tato zásada se nemůže využít ve chvíli, kdy se předkládají listinné důkazy k nahlédnutí, avšak do chvíle, kdy některé ze stran navrhne tuto listinu přečíst (§ 213 TrŘ),
- i) zásada bezprostřednosti (§ 2 odst. 10) je nejtypičtější pro hlavní líčení, neboť soud rozhoduje o důkazech, které byly provedeny přímo před ním, rozhoduje tedy na základě bezprostředního pocitu z provedeného důkazu. Soud má také možnost poukázat na nesrovnalosti ve výpovědích a otázat se svědků na tyto rozpory a následně dojít k názoru, která výpověď byla pravdivá nebo naopak lživá,
- j) zásada volného hodnocení důkazů (§ 2 odst. 6) nepřikládá žádnou váhu konkrétním důkazním prostředkům. Je pouze na úvaze soudu a orgánů činných v trestním řízení, jakou váhu přisoudí konkrétnímu důkazu, avšak nesmí brát v úvahu důkazy získané nezákonnou cestou.

Účelem těchto všech zásad je zakotvit základní pravidla, na nichž je trestní řízení vybudováno. Jsou to právní ideje, jež by měl soud i všechny strany trestního řízení dodržovat, neboť vychází jak z norem ústavního práva, ale také z mezinárodních norem, kterými se musíme řídit. Od počátku hlavního líčení by mělo být zaručeno právo na dodržování všech zásad vztahujících se na konání hlavního líčení, a pokud by k takovému jednání nedocházelo, poškozená strana se má právo proti tomu bránit.

3.4. Průběh dokazování

Na konci hlavního líčení by mělo dojít k rozhodnutí o vině a trestu, proto je toto stádium trestního řízení nejdůležitější pro provedení obhajoby, neboť v hlavním líčení záleží zejména na obhajobě, jakými důkazy podpoří a pokusí se dokázat nevinu svého klienta, a v případě, že se obžalovaný doznal viny, tak se obhajoba zasazuje o co nejmenší možný trest a také dohlíží nad dodržováním zákonných procesů a lhůt. Hlavní líčení se skládá z fází popsaných v následujících kapitolách 3.4.1. – 3.4.3.

---

⁸⁰ Fryšták M. in: Šámal, P., Musil J. a Kuchta J. *Trestní právo procesní*. 4., přeprac. vyd. Praha: C.H. Beck, 2013. Academia iuris (C.H. Beck). str. 125-126

3.4.1. Počátek hlavního líčení (§§ 205, 206)

Před tím, než předseda senátu zahájí hlavní líčení tím, že sdělí, jakou věc bude projednávat a následně zjistí, zda se dostavily všechny osoby, které byly předvolány nebo vyzooměny o konání hlavního líčení, dovolí státnímu zástupci a obhájci, aby se usadili, oblékli si taláry a připravili si své spisové materiály. V případě, že obhájce zastupuje jen jednoho obžalovaného, mohou sedět vedle sebe. Tato pozice je pro ně výhodná zejména proto, že se mohou v tichosti radit v krátkých časových prodlevách, které mohou vzniknout např. tím, že předseda senátu čeká, až zapisovatel dopíše větu. V případě, že se obžalovaný posadí na lavici obžalovaných (může tak učinit „natruc“ nebo z neznalosti, což je chyba obhájce, že ho na tuto možnost neupozornil), uskutečnění takové porady je pak zcela nemožné. Musí proto výslovně požádat předsedu senátu o krátkou poradu, která probíhá buď na lavici obžalovaných, nebo na místě, kde sedí obhájce. V praxi se může stát, že místnost, ve které se koná hlavní líčení je natolik nevhodně rozmístěný nábytek, že obhájce musí žádat o přestavení zasedacího pořádku, jelikož by mu nebylo umožněno radit se se svým klientem v průběhu řízení. Poté záleží jen na ochotě soudu takové žádosti vyhovět či nikoliv.

Pokud předseda senátu zjistí, že se některé osoby nedostavily, ačkoliv byly řádně předvolány či vyzooměny o konání hlavního líčení, otázka se přítomných stran, zda souhlasí s tím, že líčení proběhne bez nich, nebo zda se hlavní líčení odročí. V případě, že se nedostaví obžalovaný bez řádné omluvy k hlavnímu líčení (i přes dodržení doručovací pětidenní lhůty, ve které má soud povinnost vyzoomět obviněného o nařízení hlavního líčení), jež je nejzásadnější a nejkomplexnější co se týče předmětu dokazování, může předseda soudu rozhodnout (se souhlasem státního zástupce), že soud proběhne v nepřítomnosti obžalovaného. Musí však být splněny všechny podmínky podle § 202 odst. 2, 3 a 5. Proti tomuto usnesení (podle § 205 odst. 2 TrŘ) není přípustná stížnost. V situaci, kdy se koná řízení bez přítomnosti obžalovaného, lze provést důkazy, jako jsou předestření protokolů o výpovědi svědků, znalců nebo také spoluobviněných. Dále obžalovanému hrozí, že se proti němu povede trestní řízení jako proti uprchlému, neboť jeho nedostavení se může být projevem vyhýbání se rozhodnutí o vině a trestu.

V případě, že soudní řízení proběhne za přítomnosti obžalovaného a jeho obhájce, mají povinnost předložit důkazní prostředky, jimiž chtějí svou obhajobu podpořit dostatečně včas, z důvodu hladkého průběhu hlavního líčení, které by

mohlo zpomalovat časté odročování např. kvůli nevčasnému předvolání svědka či pozdnímu příchodu znalce. Obhájce může některé důkazy navrhnout až v průběhu řízení podle vývoje dokazování protistranou, avšak toto své jednání musí vysvětlit předsedovi soudu, protože by mohl být důvodně podezírán z úmyslných průtahů řízení.

3.4.2. Dokazování v hlavním líčení (§§ 207-215 TrŘ)

Tato fáze trestního řízení je těžištěm trestního procesu. V hlavním líčení má nejširší prostor pro provedení obhajoby obhájce a obžalovaný. Soud provádí důkazy jak ze své iniciativy, tak za součinnosti stran účastnících se hlavního líčení. Státní zástupce může v průběhu hlavního líčení navrhnout provedení dalšího důkazu, kromě důkazu, který již navrhl provést v přípravném řízení, pokud je takové doplnění dokazování dle jeho uvážení žádoucí. Soud rozhoduje o podané obžalobě a je vázán okruhem otázek vztahujících se ke skutku uvedenému v žalobním návrhu. Úloha obhájce je stěžejní v této fázi řízení, neboť obhájce dohlíží na zákonný průběh celého hlavního líčení, čímž napomáhá k dodržení principu rovnosti zbraní.

3.4.2.1. Výslech obžalovaného

Po přednesení obžaloby státním zástupcem se předseda senátu dotazuje poškozeného, zda uplatňuje nárok na náhradu majetkové či nemajetkové újmy, která mu byla způsobena trestným činem a dále zda žádá o vydání bezdůvodného obohacení a v jakém rozsahu. Již v této situaci může obhájce požádat o poradu s klientem a zároveň svou odpověď odkryje soudu i protistraně jejich stanovisko vůči žalobě.

Následně předseda soudu začne vyslýchat obžalovaného (§§ 91-95 TrŘ), který musí být náležitě seznámen se svými právy v průběhu vyslychání. Při výpovědi obžalovaného záleží na zvolené taktice. Při poradách s obhájcem by mělo dojít k dohodě, jakým způsobem se postaví k obžalobě. Pokud se obžalovaný skutku, pro který je souzen nedopustil, měl by ve výpovědi podložit svá tvrzení o nevině a snažit se od začátku poukazovat na nesprávnost důkazů směřujícím proti němu a zaměřit se na některý z důvodů uvedených v § 226 TrŘ, podle kterého by ho soud mohl zprostit viny. Obhajoba jistě ví, co vyplývá ze spisů z přípravného řízení, jaké důkazy směřují proti obviněnému, a proto je vhodné s těmito informacemi seznámit obviněného a sestavit s ním takovou výpověď, ve které

obviněný vyvrátí nebo alespoň zpochybní důkazy svědčící o jeho vině. Obhájce by měl upozornit svého klienta zejména na totožnost jeho výpovědi z přípravného řízení a v řízení před soudem. Právě nesrovnalosti ve výpovědích obžalovaného bývají pro soud zásadní pro důvěru v slova obžalovaného a následné rozhodnutí o jeho vině a trestu. V případě, že se jeho výpovědi zásadně rozcházejí, je skoro jisté, že obžalovaný nevypráví pravdu a soud k tomuto přihlédne ve svém rozhodování nebo se předseda senátu může dotázat obžalovaného, z jakého důvodu se jeho výpovědi rozcházejí. Naopak někteří předsedové senátu kladou nespočetně dotazů obžalovanému, i když se jeho odpovědi shodují s výpovědí v přípravném řízení, v úmyslu zjistit, jestli obžalovaný nemá jen naučenou nazpaměť celou svou předchozí výpověď.⁸¹

Při doznání viny obžalovaným zůstává proces dokazování stejný. Obžalovaný je dotázán předsedou senátu, zda porozuměl obžalobě a v případě, že chce, může se k ní vyjádřit. Po přednesení monologu mu může klást otázky předseda senátu, státní zástupce, přísedící či zmocněnec.

Může dojít k situaci, kdy se obžalovaný doznal viny již v přípravném řízení a v hlavním líčení uvádí, že byl k přiznání viny donucen při výslechu policejním orgánem. Ovšem tato výpověď, pokud se výslech konal za přítomnosti obhájce, je zcela zbytečnou snahou o zbavení se viny, jelikož právě obhájce obviněného dohlíží při výslechu na dodržování veškerých práv a svobod, které obviněný má a ve chvíli, kdy dojde k jakémukoliv porušení takových práv, obhájce vznáší námitku a vše se zanáší do protokolu, který se po sléze předkládá soudu.

Dále může dojít k situaci, kdy se obžalovaný dozná viny před soudem, avšak z neznalosti práva neví, že se doznává k vině pro takový skutek, který dle trestního zákoníku není trestným (omyl skutkový). Také se může stát, že obžalovaný, který popíral vinu, se v hlavním líčení doznal viny nebo naopak, v hlavním líčení vinu popírá, ale v přípravném řízení se k vině doznal. Toto své tvrzení je pak povinen podložit důkazy, které jeho vinu potvrdí či vyvrátí a musí mít důvodné vysvětlení k takovým rozdílům ve svých výpovědích.

Při monologu obžalovaného by neměl předseda senátu jakkoliv zasahovat do této řeči. Ve chvíli, kdy tato situace nastane, měl by obhájce namítat, že obžalovaný má právo první řeči a až po vyjádření se ke všem okolnostem a obviněním kladeným mu za vinu, by se měl předseda senátu začít dotazovat

---

⁸¹ Vantuch, P. *Trestní řízení z pohledu obhajoby*. Praha: C. H. Beck, 2014. Praktická knihovna (C.H. Beck). str. 598

obžalovaného. Hlavní důvod je ten, že ve chvíli, kdy předseda senátu přeruší obžalovaného uprostřed řeči, kterou si ve většině případů obžalovaní připravují, mohou pak zapomenout, co již řečeno bylo, co teprve chtěli říci a u nervózních jedinců může dojít k úplnému výpadku paměti a k následné nemožnosti se obhájit tak, jak původně chtěli.⁸²

Po vyslechnutí řeči obžalovaného se mohou výše zmínění dotazovat obžalovaného. Obhájce se většinou svého klienta nedotazuje. Pouze v případě, že obžalovaný ve své řeči opomenul zmínit důležitá fakta pro jeho obhajobu, dotáže se na ně. V jiných případech se obhájce dotazuje pouze za účelem vyvrátit směřující důkaz proti jeho klientovi. V pořadí první tázající bývá předseda senátu, následuje přisedící, státní zástupce, poškozený, popř. další účastníci řízení. Pak už je jen na obžalovaném a jeho zvolené taktice obhajoby, zda bude odpovídat na všechny otázky mu kladené či nikoliv. V této chvíli má zásadní vliv na celé hlavní líčení obhájce, neboť je na jeho uvážení, zda je jeho klient sto odpovídat na dotazy předsedy senátu nebo státního zástupce, který se bude snažit prokázat vinu obžalovaného. Obhájce by měl natolik znát svého klienta, aby byl schopný posoudit, zda je pro něj výhodné, aby se účastnil dialogu nebo zda raději odmítnout odpovídat na otázky. Pokud si jeho klient není schopný zapamatovat svou řeč a protirečí si ve výpovědích nebo je tak nervózní, že by mohl zapomenout svou výpověď, je pro obžalovaného vhodnější mlčet. Naopak pokud obhájce zjistí, že klient je vynikající řečník nebo se dokonce pohybuje v právnickém prostředí či je jinak znalý práva, je jisté, že klienta nechá hovořit tak dlouho, dokud se ostatní budou dotazovat. Dle mého názoru je v této chvíli velikou výhodou pro klienta, pokud má obhájce, který se v praxi pohybuje delší dobu. Nejenom, že zkušenější advokát lépe odhadne, jak jeho klient snese tak silné psychické vypětí, k jakému dochází při výslechu v hlavním líčení, ale také zná předsedy senátu i státní zástupce a může tak očekávat, jak záludné či nepříjemné dotazy budou klást obžalovanému.

Výslech obžalovaného má pravidla, která musí být dodržována. Na to dohlíží jak obhajoba, tak státní zástupce a předseda senátu. Nemohou být pokládány otázky kapciózní či sugestivní. To znamená, že dotazy mohou směřovat jen k osvětlení věci či doplnění předchozí výpovědi obžalovaného, nikoliv se jej snažit donutit k odpovědi, kterou by při odlišně stylizované otázce odpověděl jinak. V této chvíli musí obhájce pozorně poslouchat a v případě klamavých nebo zavádějících

---

⁸² Vantuch, P. *Trestní řízení z pohledu obhajoby*. Praha: C. H. Beck, 2014. Praktická knihovna (C.H. Beck). str. 599

otázek vznést námitku. Činí tak vše s ohledem na rozumovou a psychickou vyspělost klienta. V případě, že k takové situaci dojde, obhájce by měl požadovat protokolaci takové otázky a i následné odpovědi na ní předsedou senátu (§ 55 odst.1 písm.f). Nesprávná odpověď jeho klienta by mohla vézt k doznání k činu, který nikdy nespáchal, a to pouze tím, že odpovídal na zákonem nepovolený způsob kladení otázek (§ 92 odst. 3 TrŘ).

Obžalovaný má právo kdykoliv odmítnout dále odpovídat na otázky mu kladené při výslechu, a tak jej ukončit. Tím končí výslech obžalovaného a soud může přistoupit k dalšímu důkaznímu prostředku prováděnému v hlavním líčení. Nyní již pořadí záležitosti jen na vůli předsedy soudu, avšak dle zavedené praxe je po obžalovaném vyslýchán poškozený přítomný jako svědek, zejména proto, že může být přítomen hlavnímu líčení a neměl by být ovlivňován dalšími prováděnými důkazy.⁸³

3.4.2.2. Výslech svědka

Pro obhajobu je velmi důležité zjistit z obžaloby, které svědky navrhuje státní zástupce vyslechnout a dále zjistit ze spisu, které svědky navrhuje vyslechnout předseda senátu. V této chvíli má výhodu obhájce v tom, že pokud se účastnil výslechu v přípravném řízení, tak ví, co očekávat od vyslýchané osoby, narozdíl od soudu a státního zástupce. Tuto výhodu pak může zužitkovat tak, že si připraví otázky, které budou podporovat obhajobu, a může mít alespoň představu o tom, jak svědek bude reagovat. Také může poznat, jestli svědek lže či nikoliv, právě proto, že s ním obhájce přišel do styku již dříve. V případě vyslýchání svědka, který zatím vyslechnut nebyl, musí obhajoba zjistit, o jaké svědky se jedná a co od nich mohou očekávat. Pokud zjistí, o koho se jedná, může tak obhájce připravit správnou formulaci otázek.⁸⁴ V této chvíli je zásadní, zda svědek vypovídá stejně jako v přípravném řízení (v tuto chvíli obhájce může začít pokládat své připravené dotazy) nebo se ve svých výpovědích rozchází a v tuto chvíli je na soudu či státním zástupci, zda na tyto nesrovnalosti poukáží a zeptají se na ně a v případě, že nikoliv, může se dotazovat obhájce.⁸⁵

---

⁸³ Vantuch, P. *Obhajoba obviněného*. Praha: C.H. Beck, 1998. Beckovy příručky pro právní praxi. str. 318

⁸⁴ Vantuch, P. *Obhajoba obviněného*. 3., dopl. a přeprac. vyd. Praha: C.H. Beck, 2010. Beckovy příručky pro právní praxi. str. 615

⁸⁵ Tikal, F. Výslech svědka před soudem a rozpoznání lživé výpovědi, *Bulletin-advokacie*, ze dne 11.4.2017.

Obhájce může požádat předsedu senátu, aby mu byl umožněn výslech svědka podle § 215 odst. 2 TrŘ, ve kterém se stanoví, že předseda senátu vyhovějí žádosti obhájce, zejména pokud se jedná o výslech svědka nebo znalce navrhnutých obhajobou, avšak nemusí žádosti vyhovět, pokud jde o výslech obviněného, svědka mladšího osmnácti let, nemocného nebo zraněného svědka, nebo pokud by výslech nebyl z jiných důvodů vhodný. Dále předseda soudu může výslech přerušit, není-li výslech prováděn v souladu se zákonem, nebo pokud je veden nevhodným způsobem, na vyslýchaného je vyvíjen nátlak, nebo pokud předseda senátu chce položit otázku, kterou už by nebylo vhodné pokládat po ukončení výslechu obhájcem.⁸⁶

Pokud obhajobou navrhnutý svědek není vyslechnut v přípravném řízení, měl by obhájce požadovat vyslechnutí této osoby před soudem. Taktéž může obhájce sám vyhledat a navrhnout svědka v průběhu hlavního líčení. Tento postup upravuje ČAK v usnesení č. 13/2004, ve kterém se stanoví, jaká oprávnění má obhájce při vyhledávání, předkládání a navrhování důkazů. Např. pokud obhájce vyhledá svědka, který byl přítomen trestnému činu, může ho podle § 89 odst. 2 TrŘ navrhnout jako svědka předsedovi senátu a ten by měl, pokud nenasvědčují žádné okolnosti pro odmítnutí takového svědectví, toto svědectví přijmout.

V případě, že klient navrhuje svědka, který by měl dle jeho názoru potvrdit před soudem jeho nevinu, je úkolem obhájce, aby s takovou osobou navázal kontakt a zjistil, zda je vhodné tuto osobu jako svědka navrhopvat. Pokud zjistí, že nikoliv, má obhájce povinnost takovou osobu nenavrhovat a klientovi vysvětlit, z jakých důvodů by to nebylo takticky správné, neboť jak se stanoví v § 16 odst. 2 věta druhá AZ: „je advokát povinen využívat důsledně všechny zákonné prostředky a v jejich rámci uplatnit v zájmu klienta vše, co podle svého přesvědčení pokládá za prospěšné“.⁸⁷

Aby bylo dodrženo právo na vlastní obhajobu podle čl. 38 odst. 2 LZPS a §§ 2 odst. 13 a 33 odst. 1 věta první TrŘ, má obžalovaný právo se vyjádřit ke všem důkazům prováděným v hlavním líčení. Na to by ho měl upozornit obhájce. Reagovat je vhodné v případě, že by obžalovaný mohl zpochybnit svědeckou výpověď potvrzující jeho vinu nebo v jiných případech, kdy je to pro něj výhodné.⁸⁸

---

⁸⁶ Zákon č. 141/1961 Sb., o trestním řízení soudním

⁸⁷ Zákon č. 85/1996 Sb., o advokacii, § 16 odst.2 věta druhá

⁸⁸ Nález ÚS ze dne 8.7.1996, sp. zn. 98/1996.

Každá reakce obžalovaného se zapisuje do protokolu o hlavním líčení (pokud není pořizován zvukový záznam celého hlavního líčení).⁸⁹

Může dojít k situaci, že je vyslechnut svědek, jehož podoba a osobní údaje jsou utajeny (§ 55 odst. 2 TrŘ).⁹⁰ Tato situace značně ztěžuje obhajobě hájit svého klienta. Obhájce nemůže klást otázky po výpovědi svědka či jinak reagovat na svědeckou výpověď. Proto je v této situaci pouze na uvážení soudu, do jaké míry ověří věrohodnost svědka (§ 209 odst. 2 TrŘ).

Další možností, jak může výslech svědka probíhat, je přečtení protokolu o výpovědi svědka. K tomu může dojít v případě, že soud výslech nepovažuje za nutný a souhlasí s tím státní zástupce i obžalovaný. Pokud je dodržen postup stanovený v § 211 TrŘ a svědek byl vyslechnut v přípravném řízení dle § 164 odst. 1,4 TrŘ, před zahájením trestního stíhání podle § 158a TrŘ, nebo před soudem mimo hlavní líčení dle § 183 odst. 1-3 TrŘ.⁹¹ „Protokol o výpovědi svědka se přečte také tehdy, byl-li výslech proveden způsobem odpovídajícím ustanovení tohoto zákona a a) taková osoba zemřela nebo se stala nezvěstnou⁹², pro dlouhodobý pobyt v cizině nedosažitelnou, nebo onemocněla chorobou, která natrvalo nebo po dohlednou dobu znemožňuje její výslech, nebo b) šlo o neodkladný nebo neopakovatelný úkon podle § 158a“.⁹³

U osoby mladší patnácti let se nevyžaduje, aby se dostavila k soudu a opět byla vyslýchána a také se pouze předčítá protokol o výpovědi namísto opětovného vyslýchání v hlavním líčení. V této situaci je velmi důležité, jak je výslech dítěte veden, neboť tyto osoby nejsou dostatečně rozumově vyspělé, aby chápaly dopad jejich nepravdivých výpovědí.⁹⁴

V případech, kdy jsou čteny záznamy o výpovědích svědků, kteří se k hlavnímu líčení nedostavili podle § 211 TrŘ, se tyto staví na roveň důkazům

---

⁸⁹ Sokol T., O protokolaci v trestním řízení, Bulletin-advokacie, č.07/2004, str. 53

⁹⁰ Rozhodnutí Nejvyššího soudu České republiky ze dne 27.8.2003, sp. zn. 5 T do 810/2003.

⁹¹ Vantuch, P. *Obhajoba obviněného*. 3., dopl. a přeprac. vyd. Praha: C.H. Beck, 2010. Beckovy příručky pro právní praxi. str. 620

⁹² Nález ÚS ze dne 3.11.2004, sp. zn. I. ÚS 386/2004.

⁹³ Zákon č. 141/1961 Sb., o trestním řízení soudním, § 211 odst. 2

⁹⁴ Srov. S článkem z Lidových novin ze dne 20.11.2012, str.2, zdroj www.cak.cz, Pilot Daňhel: Pilota a klíčového svědka v kauze CASA Karla Daňhela policisté letos v červenci zadrželi kvůli podezření z pohlavního zneužívání. Hned druhý den byl ale Daňhel z cely předběžného zadržení propuštěn.

Údajně zneužitá dívka totiž přiznala, že si vše vymyslela. Podle Daňhelovy advokátky na ni policie vyvíjela nátlak.

Dívce za smyšlené obvinění nic nehrozí, protože vypovídala dva dny před patnáctými narozeninami.

O případ se zajímá Generální inspekce bezpečnostních sborů.

provedeným přímo před soudem.⁹⁵ V této chvíli může nesouhlasit obhajoba se čtením těchto výpovědí, zejména v situaci, kdy vyslýchaný vypovídal v neprospěch obviněného. Obhájce by měl trvat na výsledku svědka přímo před soudem, aby mu mohl klást dotazy a zpochybnit tak jeho výpověď. Naopak v případě, že výpověď nikterak neočerňuje jeho klienta, není důvod proč trvat na výsledku přímo před soudem. Také by měl obhájce upozornit obžalovaného, že ve chvíli, kdy se obžalovaný vzdálí z jednací síně nebo pokud byl předvolán a nedostaví se, souhlas ke čtení protokolu o předchozí výpovědi svědka postačí od státního zástupce.⁹⁶

Dále může nastat situace, při níž se také může přecítit dřívější výpověď svědka, a to pokud byl již výslech proveden a v hlavním líčení svědek buď odepřel dále vypovídat, nebo se jeho dřívější výpověď zásadně odlišuje od té současné a „a) obhájce nebo obviněný měl možnost se tohoto dřívějšího výsledku zúčastnit a klást vyslýchanému otázky, b) bylo zjištěno, že taková osoba byla předmětem násilí, zastrašování, podplácení či příslibů jiných výhod, a tak vedena k tomu, aby nevypovídala nebo vypovídala křivě nebo c) byl-li obsah výpovědi ovlivněn průběhem výslechu v hlavním líčení, zejména v důsledku chování obžalovaného nebo přítomné veřejnosti“.⁹⁷

Právním soudu je, že v případě, kdy se svědek odchyluje v důležitých bodech výpovědi, mu jeho předchozí výpověď předestřít a následně se začít dotazovat, z jakých důvodů nyní uvádí informace jiné, než při výslechu v přípravném řízení, zároveň se ale nesmí jednat o osobu vyslýchanou v rámci § 211 odst. 3 nebo § 158a TrŘ.⁹⁸ Také právo na předestření podle § 212 TrŘ, kde výslovně uvádí, že obhájce má právo na předestření výpovědi svědka, avšak za splnění podmínky, že se nemohl účastnit výslechu v přípravném řízení např. z důvodu opomenutí vyrozumění policejním orgánem o výslechu svědka. I toto patří k právu na obhajobu. Obhájce má dále právo žádat soud o předestření těch částí výpovědí, ve kterých se svědek rozchází s předešlou výpovědí a poukázat tak na nevěrohodnost výpovědi svědka.

---

⁹⁵ Srov.s nálezem ÚS ze dne 7.10. 2017, sp.zn. IV. ÚS 2867/16 Kritéria pro posouzení spravedlivosti řízení, v němž byla použita výpověď nepřítomného svědka.

⁹⁶ Dostupné na: www.pravniprostor.cz, Vávra L., Zásada bezprostřednosti při justičním ping-pongu a jiných nervy drásajících tahanicích, ze dne 23.6.2015.

⁹⁷ Zákon č. 141/1961 Sb., o trestním řízení soudním, § 211 odst. 3

⁹⁸ Např. nález ÚS ze dne 5.4.2005, sp. zn. 44/03, nález ÚS ze dne 5.4.2005, sp. zn. 249/2005 Sb., nález ÚS ze dne 29.4.2019, sp. zn. N 73/37 SbNU 33 O předestření a použitelnost výpovědi z přípravného řízení v hlavním líčení.

3.4.2.3. Znalecký posudek

Nechat si vypracovat znalecký posudek je právem jak strany obžaloby, resp. orgány činnými v trestním řízení, tak strany obhajoby a v případě, že dojde k potřebě vypracování znaleckého posudku až v řízení před soudem, může o něj zažádat i předseda senátu. V případě, že státní zástupce zažádá o znalecký posudek již v přípravném řízení, obhájce se s výsledkem může seznámit hned po obdržení kopie tohoto posudku a díky tomu může buď zažádat o vypracování dalšího znaleckého posudku (za splnění podmínek v § 110 TrŘ), který bude sloužit ve prospěch obhajoby nebo si alespoň připravit doplňující otázky směřující na znalce, který bude vyslýchán v hlavním líčení. V praxi může dojít k situaci, že soud nezašle vypracovaný znalecký posudek obhajobě a seznámí jí s výsledkem až při probíhajícím hlavním líčení. Obhájce pak může poukazovat na § 107 odst. 3 TrŘ, ve kterém se stanoví, že má být posudek doručen i obhajobě, avšak není určeno kdy, což znamená, že obhajobě může být znalecký posudek doručen až při hlavním líčení. Obhájce může požadovat odročení, z důvodu nemožnosti seznámení se s obsahem znaleckého posudku, avšak předseda senátu může odmítnout. V tomto případě pak obhájce studuje posudek v průběhu dokazování a není tak plně soustředěný, což nemusí být v zájmu obžalovaného.⁹⁹ Obhájce by měl posoudit, zda se znalec věnuje pouze stanovenému tématu a nepřekračuje tak pole své působnosti a v případě, že shledá znalce podjatým (§ 11 odst. 1 ZnalZ)¹⁰⁰, či jakkoliv nezpůsobilým znalecký posudek vytvářet, musí vznést námitku.

Znalecký posudek, který předloží obhajoba, musí být opatřen znaleckou doložkou, ve které znalec potvrzuje, že si je vědom následků nepravdivého znaleckého posudku.¹⁰¹ ¹⁰² Pokud ji znalecký posudek má, staví se na roveň znaleckým posudkům vyžádaným orgány činnými v trestním řízení (§ 110a TrŘ).¹⁰³

V praxi může dojít k situaci, že znalec odmítne vypracovat posudek pro obhajobu. Hlavním důvodem bývá, že se znalec seznámí s celým případem a dojde k závěru, že by jím vytvořený znalecký posudek potvrzoval vinu obhájcovu klienta. V této situaci by bylo bezpředmětné, aby obhájce nechal znalecký posudek

---

⁹⁹ Vantuch, P. *Trestní řízení z pohledu obhajoby*. Praha: C. H. Beck, 2014. Praktická knihovna (C.H. Beck). str. 627

¹⁰⁰ Zákon č. 36/1967 Sb., o znalcích a tlumočnících

¹⁰¹ Nález ÚS ze dne 13.8.2019, sp.zn. I ÚS 1800/18.

¹⁰² Rozhodnutí Obvodního soudu pro Prahu 2, sp. zn. 2 T 321/ 2016.

¹⁰³ Vantuch P., K znaleckým posudkům, vyžádaným obhajobou po novele trestního řádu, Bulletin advokacie, 2002 č.4, str. 32-41

vypracovat, protože by porušil povinnost konat pouze ve prospěch svého klienta a byl by tak stíhán v kárném řízení (podle § 32 a násl. AZ).

Dalším často řešeným problémem vznikajícím v praxi je předvolávání znalce jako svědka. V tomto procesním postavení navrhuje výslech státní zástupce v obžalobě. Často se pak v hlavním líčení stává, že znalec navržený státním zástupcem je předvoláván jako svědek, nikoliv jako znalec. Státní zástupce tak koná z toho důvodu, že se obává účelového vypracování posudku ve prospěch obhajoby, nicméně státní zástupce tak opomíjí znaleckou doložku, v níž je stanoven zákaz takového vypracování znaleckého posudku. Není proto možné, aby znalec vypracoval lživý znalecký posudek, jen za účelem prospěchu obviněného. Již z dikce zákona je jasné, že znalec a svědek jsou dva naprosto odlišné subjekty. Jak rozlišuje komentář trestního řádu: „*Svědék je fyzická osoba, která byla vyzvána orgánem činným v trestním řízení, aby vypovídala o tom, co je jí známo o trestném činu, jeho pachateli a o okolnostech, které viděla, slyšela nebo jinak vnímala svými smysly, a které jsou důležité pro trestní řízení*“¹⁰⁴, zatímco „*Znalec není svědkem, není ani orgánem činným v trestním řízení a není ani stranou v řízení před soudem. Je to osoba se speciálními znalostmi v příslušném oboru, kterou přibírá orgán činný v trestním řízení za účelem podání objektivního znaleckého posudku o skutečnosti důležité pro trestní řízení*“.¹⁰⁵ Rozdíl je tedy zejména v tom, že znalec objektivně posuzuje veškeré mu předložené informace o situaci, kterou musí z odborného hlediska posoudit. Je vázán zákony, které mu neumožňují odchýlit se od zjištěných výsledků a ty pak musí před soudem přednést a odborně odůvodnit. Naopak svědek je osobou přítomnou některé situaci vztahující se k trestnému činu či osobám spojených s trestným činem. Svědek je stejně jako znalec vázán zákonem a nesmí lživě vypovídat, avšak jelikož celou situaci vnímal svými smysly, nikoliv jen jako „třetí osoba“ s odborným vzděláním a s obeznámením se s celou situací, dá se předpokládat jistá subjektivnost, která u znalce musí absentovat.¹⁰⁶

---

¹⁰⁴ Fenyk J. in: Draštík, A., Fenyk, J. a kol. Trestní řád. Komentář. I díl. Praha: Wolters Kluwer ČR, a.s., 2017, str. 897

¹⁰⁵ Fenyk J. in: Draštík, A., Fenyk, J. a kol. Trestní řád. Komentář. I díl. Praha: Wolters Kluwer ČR, a.s., 2017, str. 945

¹⁰⁶ Vantuch P. Může být znalec, který vypracoval posudek pro stranu obhajoby, vyloučen soudem jako svědek? Bulletin-advokacie ze dne 27.7.2017.

3.4.2.4. Listinné a věcné důkazy

Věcný důkaz (§ 112 odst. 1 TrŘ) nebo také „*corpora delicti*“ je předmět, jehož prostřednictvím byl spáchán trestný čin. Mohou to být i tzv. „*producta sceleris*“, což jsou věci vytvořené spácháním trestného činu. Tento předmět vinu potvrzuje či vyvrací. Pokud obhajoba vyhledá věcný důkaz, který je způsobilý být zkoumán kriminalisty či znalci (zkoumají neporušenost a pravost) a zároveň by mohl být prospěšný při obhajobě klienta, obhájce jej předloží soudu jako důkazní prostředek.

Listinný důkaz (§ 112 odst. 2 TrŘ) je listina, díky níž se prokazuje skutečnost, která se vztahuje k trestnému činu nebo k obviněnému.¹⁰⁷ U tohoto druhu důkazu se zkoumá stejně jako u věcného důkazu pravost a neporušenost a pokud má obhajoba pochyby o vlastnostech listiny, nechá vypracovat znalecký posudek o pravosti listiny. Dále také podle § 93 odst. 2 TrŘ může být obviněný vyzván, aby napsal potřebný počet slov z důvodu ověření rukopisu, avšak nesmí být k tomuto nikdy donucován. Na rozdíl od svědka, kterému toto může být přikázáno (§ 101 odst. 4 TrŘ).

Je na obhájci, jak se připraví na hlavní líčení a dokazování v něm prováděné a zda se bude pokoušet vyvracet pravdivost těchto důkazů. Tato taktika bývá vysoce finančně nákladná, neboť vypracování několik znaleckých posudků je nákladné jak finančně, tak časově.

3.4.2.5. Odposlech a záznam telekomunikačního provozu

Při odposlechu a záznamu telekomunikačního provozu musí obhájce pozorně sledovat, zda jsou naplněny podmínky stanovené v § 88 odst. 1 TrŘ. Dále musí dohlížet na to, zda je příkaz k odposlechu vydán písemně, řádně odůvodněn nebo zda odkazuje na konkrétní mezinárodní smlouvu. Obhájce také kontroluje, zda je v příkazu k odposlechu stanovena uživatelská adresa nebo zařízení, osoba uživatele (pokud je známá její totožnost) a doba, po kterou bude odposlech prováděn. V případě, že některá z podmínek není dodržena, musí vznášet námitky. Pokud je odposlech prováděn z důvodu spáchání trestného činu, na který zákon stanoví trestní sazbu odnětí svobody osm let a výše, obhájce musí dohlédnout na to, zda soud uvedl konkrétní trestný čin, pro který je obviněný stíhán. V případě, že není uveden konkrétní trestný čin v příkazu k odposlechu, nemůže být tento

---

¹⁰⁷ Šámal P. in: Šámal, P., Musil J. a Kuchta J. *Trestní právo procesní*. 4., přeprac. vyd. Praha: C.H. Beck, 2013. Academia iuris (C.H. Beck). str. 409

důkazní prostředek předmětem dokazování v hlavním líčení. Stejná procesní nepoužitelnost nastává, pokud byl vydán příkaz k odposlechu, s odkazem na mezinárodní smlouvu, avšak absentuje název nebo dokonce konkrétní ustanovení mezinárodní smlouvy. Třetí možností neplatnosti odposlechu je, pokud obhájba zjistí, že obviněný nebyl odposloucháván za použití možnosti odposlechu pro spáchané trestné činy podle § 226, § 248 odst. 1 písm. e), odst. 2-4, § 256, § 257, § 258, § 329 TrZ, jelikož pouze při spáchání trestných činů stanovených v těchto paragrafech je možné provádět odposlech. Na dodržení těchto tří podmínek pro přikázání odposlechů musí velice důkladně dohlížet obhájba. Dalším důvodem pro nepřipustnost takového důkazu je neprovedená protokolace odposlechu. V protokolu musí být uvedené údaje o místě, času a způsobu a obsahu provedeného záznamu, jakož i orgánu, který záznam pořídil (§ 88 odst. 6 TrŘ).¹⁰⁸

Odposlech komunikace mezi advokátem a obviněným je vyloučený. Není možné, aby tato komunikace byla předložena před soudem jako důkazní prostředek, neboť by bylo porušeno jedno ze základních práv, a to právo na právní pomoc (čl. 37 odst. 2 LZPS), potažmo právo na obhajobu (čl. 40 odst. 3 LZPS), ale také např. právo odepřít výpověď z důvodu, že by obviněný výpovědí způsobil trestní stíhání sobě nebo osobě blízké (čl. 37 odst. 1 LZPS). Ve chvíli, kdy orgán provádějící odposlech zjistí, že se jedná o odposlech komunikace mezi obhájcem a jeho klientem, musí záznam smazat. Tento záznam není ani procesně použitelný.^{109 110} Problematice použitelnosti odposlechů mezi obhájcem a klientem se čím dál častěji věnuje Ústavní soud ve svých nálezech, zejména z důvodu spornosti, od kdy je komunikace mezi obhájcem a klientem chráněná.¹¹¹ Praxe zatím není ustálená, z čehož plyne, že je nutné, aby obhájce klienta při osobním setkání s možností odposlechu a práva orgánů činných v trestním řízení na něj obeznámil a při veškeré komunikaci prostřednictvím telekomunikačního provozu dával pozor jak na formulaci a obsah svých vět, tak kontroloval klienta, aby nevědomky neprozradil informaci tajnou či svědčící v jeho neprospěch.

---

¹⁰⁸ Vantuch, P. *Trestní řízení z pohledu obhajoby*. Praha: C.H.Beck, 2014. Praktická knihovna (C.H. Beck).

¹⁰⁹ Stanovisko ČAK k množícím se odposlechům advokátů dostupné na: <https://www.cak.cz/scripts/detail.php?id=1632>

¹¹⁰ Nález ÚS ze dne 12. 11. 2014, sp. zn. I. ÚS 1638/14.

¹¹¹ Grřivna T., Právo na zachování důvěrné komunikace mezi advokátem a jeho klientem, Bulletin-advokacie, ze dne 2.8.2017.

3.4.3. Závěr hlavního líčení (§§ 216-218 TrŘ)

V případě, že předseda senátu skončí dokazování, jelikož není navrženo žádné další dokazování nebo rozhodne, že se další důkazy provádět nebudou (§ 216 odst. 1 TrŘ), následují dva samostatné úkony: závěrečná řeč a právo posledního slova obžalovaného.¹¹² Závěrečnou řeč má přednést nejprve státní zástupce, následuje poškozený, zúčastněná osoba, obhájce obžalovaného, popř. obžalovaný (§ 216 odst. 2 TrŘ). V případě, že na závěrečnou řeč obžalovaného či obhájce reaguje státní zástupce, obžalovaný má právo repliky. Musí tedy být zachováno právo na odpověď v závěrečné řeči. Závěrečná řeč obžalovaného by neměla být přerušována, nicméně v praxi dochází k přerušení zejména z důvodu nedržení se daného tématu, nebo pokud obžalovaný komentuje nepodstatné okolnosti případu či pronáší nedůležitá sdělení. Pokud obhájce již přednesl závěrečnou řeč a následně se ujal slova obžalovaný, který pouze opakuje to samé, co již bylo řečeno jeho obhájcem, i přesto nemá předseda senátu právo přerušovat tuto závěrečnou řeč (§ 216 odst. 4) a měl by nechat obžalovaného dokončit závěrečnou řeč. V praxi však dochází i k zastavení obžalovaného předsedou senátu a upozornění na zbytečné průtahy před koncem hlavního líčení.

Je nutné odlišit právo na závěrečnou řeč a právo posledního slova obžalovaného, neboť se jedná o dva odlišné úkony prováděné v samotném závěru hlavního líčení.¹¹³ To znamená, že se trestní senát odebrá k závěrečné poradě s tím, že poslední slova byla vyslyšena z úst obžalovaného. Právo posledního slova může využít jedině obžalovaný, a to po důkladném zkonzultování se svým obhájcem. V případě, že se jedná o arogantně vystupujícího jedince, který nepopírá svou vinu a nelituje svého jednání, není žádoucí, aby taková osoba více upozorňovala trestní senát na své pochybení, a obhájce v těchto případech nedoporučuje jakékoliv vyjadřování se v průběhu hlavního líčení, natož při závěrečné řeči či při právu na poslední slovo obžalovaného. Naopak pokud má obžalovaný sílu osobnosti, charisma či řečnické nadání, a navíc buď vylučuje svou vinu, nebo projevuje účinnou lítost, může být jeho poslední slovo nadějí na úplné zproštění viny nebo alespoň na mírnější potrestání.¹¹⁴

---

¹¹² Jelínek, J. in: Jelínek J. a kolektiv: *Trestní právo procesní*. 3. vydání. Praha: Leges, 2013, str. 589

¹¹³ Vantuch P., *Poslední slovo obžalovaného v návaznosti na jeho závěrečnou řeč*, *Bulletin-advokacie*, č.2/1994, str. 31-34

¹¹⁴ Vantuch, P. *Trestní řízení z pohledu obhajoby*. Praha: C. H. Beck, 2014. Praktická knihovna (C.H. Beck). str. 724

Po pronesení závěrečné řeči nebo posledního slova může nastat situace, že soud bude chtít objasnit některé skutečnosti či okolnosti řečené obžalovaným a to tak, že bude chtít vyslechnout dalšího svědka nebo provést jiné doplnění dokazování, neboť nové skutečnosti řečené v závěrečné řeči nejsou předmětem dokazování, které do té doby probíhalo.¹¹⁵ Doplnění dokazování nemusí být možné provést v den hlavního líčení, což vede k odročení hlavního líčení (§ 219 TrŘ). V praxi k tomuto nedochází často, ale může se stát, že psychické vypětí z probíhajícího hlavního líčení může u obžalovaného způsobit takový stres, že v závěrečné řeči uvede skutečnosti svědčící v jeho neprospěch. Proto je velmi důležité, aby obhájce důkladně promyslel, zda nechá obžalovaného promlouvat k soudu jak v průběhu dokazování, tak při závěrečné řeči či právu na poslední slovo. Často se tak stává, že obžalovaný hovoří k soudu v průběhu hlavního líčení velmi málo, ne-li vůbec a veškerou komunikaci se soudem za něj převezme obhájce, který díky právnímu vzdělání ví přesně, na jaké otázky a jak odpovídat.

Obhájce ve své závěrečné řeči může požadovat: a) vrácení věci státnímu zástupci k došetření (§ 221 TrŘ), b) postoupení věci (§ 222 TrŘ), c) zastavení trestního stíhání (§ 223 TrŘ), d) podmíněné zastavení trestního stíhání a schválení narovnání (§ 223a TrŘ), e) přerušování trestního stíhání (§ 224 TrŘ), f) zproštění obžaloby (§ 226 TrŘ) nebo g) upuštění od potrestání (§ 46 odst. 1 TrŘ). Obhájce se dále může pokusit poukázat soudu na psychickou poruchu svého klienta a žádat tak o upuštění od potrestání za uložení ochranného léčení (§ 99 TrZ) nebo zabezpečovací detence (§ 100 TrZ). Obhájce by měl v závěrečné řeči poukazovat na kladné vlastnosti obžalovaného, na jeho snahu odčinit škodu vzniklou spáchaným trestným činem a také na to, že jen projednání trestného činu před soudem mělo na obžalovaného dostatečný výchovný vliv (v případě, že se obžalovaný doznal viny) nebo v případě, že se obžalovaný domáhá své nevinu, snažit se poukazovat na zásadní důkazy potvrzující klientovo nevinu, na řádný způsob vedení života i na možné důsledky, v případě uznání viny obžalovaného na jeho soukromý či pracovní život.

Po skončení dokazování se trestní senát odebírá k závěrečné poradě a dochází k meritornímu rozhodnutí ve věci. Po poradě se vrací zpět do soudní síně a následuje vyhlášení rozsudku. Přečtením rozsudku se obžalovaný buď uznává vinným, nebo zprošťuje obžaloby. Při vyhlášení rozsudku musí být obhájce

---

¹¹⁵ Šámal P. in: Šámal, P., Musil J. a Kuchta J. *Trestní právo procesní*. 4., přeprac. vyd. Praha: C.H. Beck, 2013. Academia iuris (C.H. Beck). str. 601

pozorný pro případ, že by se rovnou na místě chtěl odvolat proti vynesnému rozsudku (pokud bude rozsudek zásadně v neprospěch jeho klienta) nebo naopak se vzdát práva na odvolání v případě, že rozsudek obžalovaného zprošťuje viny v plném rozsahu. Prohlášení o vzdání se odvolání nejde vzít zpět, proto obhájce nesmí jednat impulzivně a pozorně vyslechnout celý rozsudek. Další možností je nijak nereagovat na vynesný rozsudek a počkat, až přijde vyhotovení písemného rozsudku a v klidu advokátní kanceláře zvolit následnou taktiku pro případné odvolání, které musí obhájce, obžalovaný, příbuzní obžalovaného v pokolení přímém a další osoby, kterým náleží právo podat odvolání (§ 247 TrŘ) ve lhůtě osmi dnů od doručení opisu rozsudku.

4. Vybraná problematika z advokátní praxe

4.1. Procesní použitelnost výsledku svědka obhájcem před konáním hlavního líčení

Podle § 89 odst. 2 TrŘ slouží jako důkaz vše, co může pomoci v objasňování vyšetřovaného trestného činu. Zásadním ustanovením upravujícím provádění důkazů je § 215 odst. 2 TrŘ, ve kterém se projevuje zásada kontradiktornosti dvou procesních stran stojících naproti sobě, a to státního zástupce a obhájce. Nejčastěji využívají právo navrhnoutí výpovědi obviněného, svědka, znalce nebo ohledání listin a věcí důležitých pro trestní řízení. Každá ze stran má právo vyhledat, předložit nebo navrhnout provedení důkazu opatřenému z její iniciativy, nikoliv soudu či policejního orgánu (avšak pouze za předpokladu, že obhájce dodrží zákonné požadavky při jejich vyhledávání, opatrování či provádění).¹¹⁶ V poslední větě tohoto paragrafu je stanovena povinnost soudu neodmítat provedení důkazu, který mu předloží některá ze stran, nikoliv orgány činné v trestním řízení. Důkazní iniciativa advokáta byla podrobněji rozvedena představenstvem České advokátní komory usnesením č.13/2004, jež upravuje oprávnění advokáta vyhledat, předkládat a navrhnout důkazy v trestním řízení. V tomto usnesení je upraven postup advokáta, který vyhledává důkaz, jehož pramen mu není znám, a proto po něm musí pátrat prostřednictvím „jak vlastní činností, tak i např. za součinnosti asistenta či soukromých detektivních služeb“.¹¹⁷ Jedná-li se o pramen důkazu spočívající ve výsledku svědka a advokát zjistí osobu, jež by mohla být nápomocná uvedením skutečností jí známých při obhajobě obviněného, může obhájce za splnění několika podmínek provést výslech této osoby. Základní podmínkou je souhlas s výsledkem od osoby podávající důležitou informaci advokátovi. Poté se advokát s touto dožádanou osobou dohodne na způsobu sdělení informace. Může tak učinit prostřednictvím videohovoru, telefonicky, písemně či osobně. Dožádaná osoba musí být advokátem poučena o jejím procesním postavení před soudem, o tom, že advokát požaduje jen informace pravdivé a také o možnosti procesního využití této výpovědi jako důkazu před soudem. Po poučení může advokát provést výslech této osoby. Ať dožádaná osoba učiní sdělení informace písemně, ústně nebo jiným způsobem, advokát má povinnost o tomto úkonu sepsat záznam a spolu

---

¹¹⁶ Vantuch P., Trestní řízení z pohledu obhajoby. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2014, str. 642

¹¹⁷ Mandák V., Meze trestní obhajoby – nástin základních otázek, Bulletin-advokacie, č.10/2003, str. 35

s podpisem svým a dožádané osoby jej založit do klientského spisu. V případě, že dochází ke sdělování zásadních informací pro trestní řízení a obhajobu obviněného, advokát dbá na to, aby jakkoliv nedošlo k procesnímu ovlivnění dožádané osoby ve prospěch jeho klienta.¹¹⁸ K tomuto postupu se kladně vyjadřuje i Česká advokátní komora, dle níž není důvod pro podezření z ovlivňování svědka obhájcem, pokud postupuje v rámci zákona či stavovského předpisu. Takovým postupem jedná obhájce ve prospěch svého klienta tím, že získává a shromažďuje informace důležité pro přípravu obhajoby obviněného, což je naprosto v pořádku a v souladu se zákonem, nejedná se o nezákonné vyhledávání důkazu advokátem.

Po provedení výslechu v advokátní kanceláři nebo na jakémkoliv jiném místě, na kterém se obhájce a vyhledaný svědek dohodnou, záleží na úvaze advokáta, zda bude takticky výhodné navrhnout soudu výslech této osoby jako jím vyhledaný důkaz či nikoliv. V této situaci je zásadní důvěra svědka v obhájce či obviněného a naopak, neboť osoba svědka sděluje obhájci zásadní skutečnosti pro obhajobu obviněného a následně, pokud se jedná o použitelný důkaz v hlavním líčení, bude na ní kladen požadavek vypovídat před soudem. Zároveň obhájce a obviněný navrhnou soudu vyslechnout osobu, která sdělila skutečnost odůvodňující zproštění nebo alespoň zmírnění potrestání při komunikaci mimosoudní, což nutně nemusí znamenat, že takto bude vyhledaný svědek vypovídat i v hlavním líčení.

Problematikou komunikace svědka a obhájce a (ač mnohdy nechtěné) ovlivňování následné výpovědi svědka obhájcem se zabývala i Česká advokátní komora z toho důvodu, že k této problematice neexistuje judikatura, ani výkladová stanoviska Nejvyššího státního zastupitelství. Proto ČAK v roce 2004 vydala usnesení představenstva pod číslem 13/2004¹¹⁹ k výkonu oprávnění advokáta vyhledávat, předkládat a navrhnout důkazy v trestním řízení, jež je zmíněno v předcházejících kapitolách a zároveň Nejvyšší státní zástupkyně zaujala stanovisko pod č.9/2004, ve kterém souhlasí se svobodným vyhledáváním a kontaktováním potencionálních svědků obhájcem, jako výkon v oprávněných mezích obhajoby.

4.2. Postup v hlavním líčení

Dle *de lege lata* je obhájce oprávněn navrhnout výslech svědka. Pokud obhájce navrhuje provést výslech konkrétního svědka, z logiky věci vyplývá, že

---

¹¹⁸ Usnesení představenstva České advokátní komory č.13/2004 Věstníku, ze dne 12. října 2004.

¹¹⁹ Sbíрка výkladových stanovisek Nejvyššího státního zastupitelství, Brno, poř. č. 9/2004.

obhájce musí znát zásadní skutečnosti, o kterých svědek ví a je ochoten vypovídat, jež budou při výslechu sloužit ve prospěch obviněného. V praxi půjde o situaci, kdy obhájce vyhledal svědka, vyslechl jej a zjistil, že výpověď svědka může pomoci při obhajobě. Pokud je svědek ochotný vypovídat u soudu, může obhájce navrhnout, zda by svědek byl ochoten sepsat záznam o jeho svědecké výpovědi. V této situaci se mnozí advokáti domnívají, že záznam o svědecké výpovědi sepsaný v advokátní kanceláři nebo na jiném místě, třebaže je podepsán jak advokátem, tak osobou vyslychanou a například i dalším advokátem přítomným při výpovědi svědka, je procesně použitelný jako důkaz v hlavním líčení. Jak je patrné z následující podkapitoly, jedná se o mylné smýšlení advokátů a o nesprávné pochopení dikce trestního řádu, neboť záznam o svědecké výpovědi sepsaný advokátem nesplňuje podmínky pro důkazní prostředek využívaný v trestním řízení, již z důvodu porušení základních zásad trestního řízení, jako jsou zásada ústnosti a bezprostřednosti (viz kapitola 3.3.). Advokáti v praxi využívají institut notáře, kterým dokazují předsedovi senátu pravost listiny, v tomto případě advokátního záznamu, nicméně ani notářsky ověřený záznam o výslechu svědka provedeným advokátem nezakládá povinnost soudu se s takovým návrhem důkazu zabývat, tedy soud tento důkaz zamítne jako nezákonný.

Záznam o výpovědi svědka předložený obhájcem v hlavním líčení není důkazem předloženým stranou, avšak může sloužit jako důkaz pro advokáta, který je předmětem kárného řízení vedenému proti němu po skončení hlavního líčení. Tato situace může nastat ve chvíli, pokud obhajobou navržený svědek vypovídal v neprospěch obviněného, což je v rozporu se stavovskými předpisy i trestním řádem, neboť obhájce má povinnost navrhopvat pouze takové důkazy, které budou sloužit ve prospěch jeho klienta a v případě, že takto advokát nejedná, může proti němu být vedeno kárné řízení. Pokud nastane situace, že obhájcem vyhledaný svědek vypovídal v hlavním líčení v neprospěch obviněného a některá z oprávněných osob podala kárnou žalobu proti advokátovi, může tento advokát předložit podepsaný záznam o výpovědi svědka jako důkaz svědčící o tom, že svědek vypovídal původně ve prospěch klienta, a proto jej obhájce navrhoval jako jím vyhledaný důkaz v hlavním líčení. V praxi dle J. Teryngela může vypadat záznam občana provedeného před obhájcem takto: „*František Novák, narozen ....., bytem..... na požádání obhájce JUDr. YZ činí níže uvedené prohlášení..... Přitom si je vědom toho, že skutečnosti v něm uvedené mohou být předmětem jeho svědectví před soudem, byl seznámen s tím, že obsah jeho prohlášení bude založen do*

trestního spisu, proto byl poučen o tom, že v případě, že by uvedl nepravdivé skutečnosti, mohl by být trestně odpovědný za křivé obvinění nebo pro pomluvu.“¹²⁰

Jiná situace může nastat, pokud se obhájce dozví o osobě, která byla svědkem události, jež má být řešena před soudem v hlavním líčení a tato osoba nechce vystupovat jako svědek ať už z důvodu, že se jednalo o psychicky náročnou situaci či například pokud by takové procesní postavení pro tuto osobu jako potencionálního svědka znamenalo obtíže v soukromém či pracovním životě. Obhájce v této situaci musí zhodnotit, zda výpověď této osoby bude svědčit ve prospěch jeho klienta a v případě, že ano, je obhájcová povinnost navrhnout tuto osobu soudu jako svědka. Svědek po poučení předsedou senátu podle § 100 TrŘ o možnosti využít práva odepření výpovědi má povinnost vypovídat pravdivě a nic nezamlčovat ohledně události, jež byl přítomen, neboť podle § 97 TrŘ je „*každý povinen na předvolání se dostavit a vypovídat jako svědek o tom, co je mu známo o trestném činu a o pachateli nebo o okolnostech důležitých pro trestní řízení*“.

4.2.1. Procesní použitelnost záznamu advokáta o výpovědi svědka v hlavním líčení

Z výše uvedeného vyplývá, že záznam advokáta o výpovědi svědka není procesně použitelným materiálem, a to ze dvou hlavních důvodů. Prvním důvodem je skutečnost, že v přípravném řízení mohou provádět výslech a protokolovat jej, aby mohl být v hlavním líčení procesně použitelný zásadně orgány činné v trestním řízení, v přípravném řízení zejména orgány vyšetřovací, nikoliv obhájce. Druhým zásadním důvodem procesní nepoužitelnosti záznamu o výslechu svědka obhájcem před hlavním líčením je skutečnost, že tento svědek nebyl poučen ve smyslu § 101 TrŘ a to z toho důvodu, že takové poučení může provést jedině soudce či předseda senátu. Svědek musí být poučen o tom, že nesmí vypovídat o skutečnostech, jež jsou součástí utajovaných informací nebo pokud je vázán mlčenlivostí. Vypovídat o nich může pouze v případě, že by byl zproštěn povinnosti mlčenlivosti nebo byl zproštěn povinnosti zachovat tyto informace v tajnosti. Dále je tato osoba poučena o právu odepřít výpověď, pokud by se jednalo o výpověď proti osobám, jež jsou příbuzné v přímém pokolení obviněného, sourozenci, osvojitelé, osvojenci nebo

---

¹²⁰ Teryngel, J.: Prohlášení svědka obhájci, Práce, 17. 4. 1994.

pokud se jedná o manžela, partnera či druhu.¹²¹ V neposlední řadě svědek nemusí vypovídat v případě, že by způsobil nebezpečí trestní stíhání sobě nebo osobám zmíněným v předchozí větě. Toto poučení podle § 99 TrŘ doplňuje § 101 TrŘ¹²², ve kterém je stanoveno poučení o následcích křivé výpovědi, křivého obvinění a pomluvy, jakož i o povinnosti vypovědět úplnou pravdu a nic nezamlčovat.

Dle názoru P. Šámala v komentáři trestního řádu může obhájce předložit soudu jakýkoliv důkaz, který může sloužit k objasnění věci, nicméně procesní použitelnost výsledku svědka obhájcem před hlavním líčením zásadně vylučuje. Stejný názor vyslovili J. Jelínek a M. Uhlířová v knize *Obhájce v trestním řízení*, jejichž optikou jsou závěry, které dodávají sepsanému záznamu vyšší váhu, zcela liché. Obdobné stanovisko zaujal i P. Vantuch, který v knize *Trestní řízení z pohledu obhajoby* podporuje názor o nepřípustnosti předložení záznamu advokáta o výsledku svědka jako listinného důkazu, jelikož se dle jeho názoru jedná o přípravu obhajoby klienta.

4.3. Úvahy de lege ferenda

V případě, že by došlo k novelizaci trestního řádu, mohlo by v ní být zakotveno další posílení práv obhájce při dokazování v hlavním líčením. Posílení procesního postavení obhájce uskutečnilo již novelou trestního řádu z roku 2001, ve které byl zaveden § 89 odst. 2 (*„Za důkaz může sloužit vše, co může přispět k objasnění věci, zejména výpovědi obviněného a svědků, znalecké posudky, věci a listiny důležité pro trestní řízení a ohledání. Každá ze stran může důkaz vyhledat, předložit nebo jeho provedení navrhnout. Skutečnost, že důkaz nevyhledal nebo nevyžádal orgán činný v trestním řízení, není důvodem k odmítnutí takového důkazu.“*).¹²³ Další posílení postavení obhájce v trestním řízení nikoliv procesně, avšak formálně bylo zavedeno povinností nosit talár, což má za úkol působit dojmem rovnosti s protistranou, tedy se státním zástupcem.

I přes výše zmíněné by několik dalších změn v trestním řádu změnilo postavení obhájce v trestním řízení.

Z hlediska dokazování se jeví jako rozumné změnit postavení státního zástupce a obhájce, či obviněného v tom, že by státní zástupce hájil pouze jím navržené důkazy podporující obžalobu a obhájce, či obviněný by podporovali jimi

---

¹²¹ Zákon č. 141/1961 Sb., o trestním řízení soudním, § 99

¹²² Zákon č. 141/1961 Sb., o trestním řízení soudním, § 101

¹²³ Zákon č. 141/1961 Sb., o trestním řízení soudním, § 89 odst. 2

navržené důkazy. Tato změna by vedla k tomu, že státní zástupce bude provádět jím navržené důkazy a podporovat tak obžalobu-tedy dokazovat vinu obžalovaného, nikoliv jako doteď důkazy navržené obhajobou. Tato změna by vedla k naprosté rovnosti zbraní, neboť každá ze stran bude podporovat svá tvrzení a provádět dokazování pouze ve svůj prospěch.¹²⁴

Dále by mohlo dojít k roztrídění nepřípustnosti důkazů do dvou skupin. Tyto důkazy by se dělily na důkazy 1) zásadně nepřípustné, neboť by byly získány hrubým porušením zákona a 2) důkazy nepřípustné, jež by byly získány takovým způsobem, že jejich pravost nelze ověřit soudem, ani nikým jiným. Tyto dva druhy důkazů by byly soudem automaticky odmítány, jako nelegální, neboť byly získány protiprávně.

Další prospěšná změna současného trestního řádu u dokazování by mohla být v přesném stanovení případů, při kterých by postačovalo odborné vyjádření a při kterých bude potřeba nechat vypracovat znalecký posudek stranou trestního řízení. V současné době není jasné, v jakých situacích postačí odborné vyjádření a v jakých situacích je za potřebí využít znalecký posudek, což vede k přetěžování znalců a zároveň k bagatelizování odborných vyjádření.¹²⁵

Přínosnou změnou v současné právní úpravě Zákona o advokacii by mohlo být zavedení povinného absolvování kurzu zabývajícím se kvalifikací obhájců při vyslýchání jak chráněných skupin svědků, tak i obecným kurzem, zaměřeným na metody a taktiku při provádění výslechu. Pozitivum by mohlo spočívat v tom, že by advokát mohl provádět a připravovat obhajobu lépe, neboť by uměl pracovat jak s osobami v průběhu běžného výslechu, tak i s osobami, u kterých je výslech například ztížen z důvodu, že se jedná o osobu ve věku dítěte, osobu postiženou mentální poruchou, či by se jednalo o zvlášť zranitelnou oběť.

---

¹²⁴ Komise pro nový trestní řád, dostupné na: <https://justice.cz/web/msp/rekodifikace-trestniho-prava-procesniho>

¹²⁵ Komise pro nový trestní řád, dostupné na: <https://justice.cz/web/msp/rekodifikace-trestniho-prava-procesniho>

5. Závěr

Cílem této práce bylo zanalyzovat právní úpravu obhajoby v hlavním líčení a poskytnout pohled *de lege lata* na danou problematiku. V závěru práce bylo cílem pokusit se nastínit možné řešení *de lege ferenda*, při zaměření se na konkrétní práva a povinnosti obhájce v hlavním líčení. Obhájce je nedílnou součástí trestního řízení, neboť jeho prostřednictvím je dosahováno účelu trestního řízení tím, že eliminuje faktickou nerovnost mezi obviněným a ostatními stranami trestního řízení, právně argumentuje, využívá své předchozí zkušenosti ve výkonu advokacie, tedy poskytuje obviněnému efektivní právní pomoc, jakožto ústavně garantované právo, jako jedna z podmínek spravedlivého procesu.

Ve své práci jsem se zabývala právní úpravou advokáta vystupujícím v postavení obhájce v hlavním líčení. Nejprve jsem čtenáře provedla historickým exkurzem zaměřeným na vývoj úpravy obhajoby v trestním řádu v letech 1950, 1956 a 1961 až do současné právní úpravy. Následně jsem se zaměřila na možnosti provádění obhajoby, jako je nutná obhajoba, zvolený či ustanovený obhájce a v druhé části kapitoly jsem popsala nejčastěji využívaná práva a povinnosti obhájcem při provádění obhajoby. Kapitola třetí je rozdělena do dvou částí, a to na obeznámení čtenáře s důkazními prostředky využívanými při dokazování v hlavním líčení a na provádění obhajoby prostřednictvím těchto způsobů dokazování na počátku, v průběhu a na konci hlavního líčení. Poslední kapitola popisuje průběh obhájcovy činnosti ve prospěch svého klienta (obviněného), prováděné prostřednictvím výslechu svědka mimo hlavní líčení. V samotném závěru této práce se zabývám možným řešením *de lege ferenda* několika konkrétních problémů, neboť i přesto, že je trestní řád dnes a denně využívaný v trestních řízeních a je obohacen o několik novelizací, s rychlým vývojem společnosti vyvstávají nové problémy, které by měly být řešeny zákonnou cestou.

Vypracováním této práce jsem si prohloubila znalosti o výkonu obhajoby zejména v hlavním líčení. Největším přínosem bylo prostudování literatury týkající se práv, kterými disponuje obhájce při obhajování. Právě z důvodu rozšíření znalostí v tomto oboru jsem si dovolila nastínit možné řešení některých problémů vyskytujících se před konáním hlavního líčení, ale i v jeho průběhu, neboť některé pravomoci by mohly být dle mého názoru delegovány na obhájce, čímž by soudy a státní zástupci odlehčili svým pracovním závazkům, které následně způsobují delší dobu trvání trestního řízení, zejména přípravy obžaloby či hlavního líčení.

Resumé

There is the theme of the diploma thesis „The role of advocate while proving in the trial“. This thesis is divided in five chapters in order to describe and analyze basic ways of defense, focused on rights and obligations which has the advocat during the defense. Some of those chapters are furthermore divided into subheadings. There is at the beginning of this thesis introduction and at the end there is the summary and the conclusion.

The first chapter is focused on history of advocacy, especially on advocacy in socialistic and communistic period during years 1950, 1956 and 1961. Second chapter is dedicated to the advocacy of attorney and his rights and obligations that have to be kept while practicing the advocacy. Next chapter is divided into two parts. The first part is related to main manners of advocacy and it describes them. The second one conducts us through the trial and it shows us how to use manners of advocacy at the court mentioned in the first chapter. The last one chapter is related to the topic of interrogation of witness by the advocate before the trial starts. There is one specific issue: interrogation provides the attorney–advocate, as interrogated person is wanted witness. In this chapter is tackled the topic of legality of this process procedure. Second part of this chapter is dedicated to the topic of some process questions related to the attorney – advocate accordingly to *lege ferenda*.

Bibliografie:

Právní předpisy:

Zákon č. 322/1948 Sb., o advokacii

Zákon č. 114/1951 Sb., o advokacii

Zákon č. 85/1996 Sb., o advokacii

Zákon č. 36/1967 Sb., o znalcích a tlumočnících

Úplné znění Ústavního zákona České národní rady č. 1/1993 Sb., Ústava České republiky: Úplné znění Usnesení České národní rady č. 2/1993 Sb., o vyhlášení

Listiny základních práv a svobod jako součásti ústavního pořádku České

republiky; některé další související právní předpisy. Vydání: třinácté. Praha:

Armex Publishing, 2018. Edice kapesních zákonů. ISBN 978-80-87451-55-7

Zákon č. 87/1950 Sb., o trestním řízení soudním

Zákon č. 64/1956 Sb., o trestním řízení soudním

Zákon č. 141/1961 Sb., o trestním řízení soudním (ve znění pozdějších předpisů)

Zákon č. 40/2009 Sb., trestní zákoník (ve znění pozdějších předpisů)

Usnesení představenstva České advokátní komory č. 13/2004 Věstníku ze dne 12. října 2004, k výkonu oprávnění advokáta vyhledávat, předkládat a navrhnout důkazy v trestním řízení

Usnesení představenstva České advokátní komory č.1/1997 Věstníku ze dne 31. října 1996, Pravidla profesionální etiky a pravidla soutěže advokátů České republiky

Kovářová, D. a kol. *Zákon o advokacii a stavovské předpisy. Komentář*. Praha: Wolters Kluwer ČR, a.s., 2017, s. 992

Novotný, F. a Růžička M. *Trestní kodexy: trestní zákon, trestní řád a související předpisy (komentář)*. 2. přeprac. vyd. Praha: Eurounion, 2002. ISBN 80-7317-009-4.

Svejskovský, J., Vychopeň, M., Krym, L., Pejchal, A. a kol. *Zákon o advokacii. Komentář*. 1.vydání. Praha: C. H. Beck, 2012, s. 651

Šámal P., Král, V., Baxa J., Púry F.: *Trestní řád. Komentář*. 2. vydání. Praha, C. H. Beck 1997

Šámal, P. a kol. *Trestní řád I. § 1 až 156. Komentář*. 7. vydání. Praha: C. H. Beck, 2013, s. 1920

Šámal, P. a kol. *Trestní řád II. §§ 157 až 314. Komentář*. 7. vydání. Praha: C. H. Beck, 2013, s. 1844

Draščík, A., Fenyk, J. a kol. *Trestní řád. Komentář. I díl.* Praha: Wolters Kluwer ČR, a.s., 2017, s. 1412

Draščík, A., Fenyk, J. a kol. *Trestní řád. Komentář. II díl.* Praha: Wolters Kluwer ČR, a.s., 2017, s. 1140

Knižní díla:

Balík, S. *Dějiny advokacie v Čechách, na Moravě a ve Slezsku.* V Praze: Česká advokátní komora ve spolupráci s Národní galerií, 2009. ISBN 978-80-7035-427-8.

Bobek, M., Molek P. a Šimíček V. *Komunistické právo v Československu: kapitoly z dějin bezpráví.* Brno: Masarykova univerzita, Mezinárodní politologický ústav, 2009. ISBN 978-80-210-4844-7.

Císařová, D. a Jůtner A. *Obhajoba v československém trestním řízení.* Praha: Orbis, 1965. Praktické příručky (Orbis).

Chmelík, J. a Bruna E. *Dokazování v trestním řízení: trestněprávní a kriminalistické aspekty.* Praha: Vysoká škola finanční a správní, 2018. Eupress. ISBN 978-80-7408-175-0.

Gřivna, T. a kol. *Právo na obhajobu. Teorie a praxe 21. století.* Plzeň: Aleš Čeněk, 2016. 302 s. ISBN 978-80-7380-593-7.

Jelínek, J. *Trestní právo-novelizace v letech 1997 až 1999.* Praha: Linde, 2000. ISBN 80-7201-208-8.

Jelínek, J. a Uhlířová M. *Obhájce v trestním řízení.* Praha: Leges, 2011. Teoretik. ISBN 978-80-87212-88-2.

Jelínek, J. *Dokazování v trestním řízení v kontextu práva na spravedlivý proces.* Praha: Leges, 2018. ISBN 978-80-7502-287-5

Jelínek, J. a kol. *Trestní právo procesní: 3.vydání.* Praha: Leges, 2013

Jelínek, J. a kol. *Trestní právo procesní: 1.vydání.* Praha: Leges, 2007

Musil J., Kratochvíl V., Šámal P. a kol. *Kurs trestního práva. Trestní právo procesní.* 3. přepracované vydání. Praha: C. H. Beck, 2007, 1211 s.

Růžek, A. *Československé trestní řízení: učebnice pro právnické fakulty.* 3., dopl. a částečně přeprac. vyd. Praha: Orbis, 1977. Učebnice (Orbis).

Růžička, M. *Přípravné řízení a stádium projednání trestní věci v řízení před soudem: (velká novela a připravovaná rekodifikace trestního řádu).* Praha: LexisNexis CZ, 2005. Knihovnička Orac. ISBN 80-86199-93-2.

Solnař, V. *Československé trestní řízení: celostátní vysokoškolská učebnice pro fakulty právnické.* Praha: Orbis, 1958.

Svoboda, K. *Dokazování*. Praha: ASPI, 2009. Právní monografie (ASPI). ISBN 978-80-7357-414-7.

Svejkovský, J., Macková, A., Vychopeň, M. a kol. *Advokátní právo*. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2017, 332 s

Šámal, P., Novotný O., Grívna T., Herzceg J., Vanduchová M. a Vokoun R. *Trestní právo hmotné*. 8., přepracované vydání. Praha: Wolters Kluwer, 2016. ISBN 978-80-7552-358-7.

Šámal, P., Musil J. a Kuchta J. *Trestní právo procesní*. 4., přeprac. vyd. V Praze: C.H. Beck, 2013. Academia iuris (C.H. Beck). ISBN 978-80-7400-496-4.

Šámal, P. *Základní zásady trestního řízení v demokratickém systému*. Praha: ASPI, 1999dotisk. ISBN 80-85963892.

Šámal P., Hrachovec P., Sovák Z., Púry F. *Trestní řízení před soudem prvního stupně*. Praha. C. H. Beck 1996 ISBN 80-7179-049-4

Vantuch P. *Trestní řízení z pohledu obhajoby*. 2. vydání. Praha: C. H. Beck, 2019

Vantuch, P. *Trestní řízení z pohledu obhajoby*. V Praze: C.H. Beck, 2014. Praktická knihovna (C.H. Beck). ISBN 978-80-7400-457-5.

Vantuch, P. *Obhajoba obviněného*. 3., dopl. a přeprac. vyd. Praha: C.H. Beck, 2010. Beckovy příručky pro právní praxi. ISBN 978-80-7400-321-9.

Vantuch, P. *Obhajoba obviněného*. Praha: C.H. Beck, 1998. Beckovy příručky pro právní praxi. ISBN 80-7179-165-2. str. 318

Judikatura, nálezy a stanoviska:

Nález Ústavního soudu České republiky ze dne 5.4. 2005, sp. zn. 44/03 249/2005
Sb. N 73/37 SbNU 33

Nález Ústavního soudu České republiky ze dne 7.10. 2017, sp. zn. IV. ÚS 2867/16

Nález Ústavního soudu České republiky ze dne 13.8. 2019, sp. zn. I. ÚS 1800/18

Nález Ústavního soudu České republiky ze dne 3.11. 2004, sp. zn. I. ÚS 386/2004

Nález Ústavního soudu České republiky ze dne 8.6. 2009, sp. zn. Pl. ÚS 3/09

Nález Ústavního soudu České republiky ze dne 23.3. 2004, sp. zn. I. ÚS 573/02

Nález Ústavního soudu České republiky ze dne 12.11. 2014, sp. zn. I. ÚS 1638/14

Nález Ústavního soudu České republiky ze dne 29.8. 2013, sp. zn. I. ÚS 1428/13

Nález Ústavního soudu České republiky ze dne 8.7. 1996, sp. zn. IV. ÚS 98/1996

Nález Ústavního soudu České republiky ze dne 28.8. 2009, sp. zn. II. ÚS 2894/08

Nález Ústavního soudu České republiky ze dne 16.10. 2018, sp. zn. III. ÚS 309/16

Nález Ústavního soudu České republiky ze dne 3.4. 2018, sp. zn. III. ÚS 3579/17

Rozhodnutí Nejvyššího správního soudu České republiky, ze dne 6.6. 2012, sp. zn. 6 Ads 30/2012-47

Rozhodnutí Nejvyššího soudu České republiky ze dne 27.8. 2003, sp. zn. 5 T do 810/2003

Rozhodnutí Nejvyššího soudu ČSSR ze dne 5.2. 1965, sp. zn. Rt 17/65 3 Tz 2/65

Rozhodnutí Nejvyššího soudu České republiky ze dne 16.5. 2012, sp. zn. 4 Tdo 426/2012

Rozhodnutí Nejvyššího soudu České republiky ze dne 7.9. 2006, sp. zn. 5 Tdo 946/2006

Rozhodnutí Nejvyššího soudu České republiky ze dne 24.11. 2009, sp. zn. 4 Tz 93/2009

Khuzin a další v. Rusko, rozsudek ESLP ze dne 23.10. 2008, č.13270/02

Rozhodnutí Vrchního soudu v Praze publikované pod č. 36/1994 Sb.

Rozhodnutí Vrchního soudu v Praze publikované pod č. 18/1996 Sb.

Rozsudek Obvodního soudu pro Prahu 2 ze dne 10.8. 2017, sp. zn. 2 T 321/ 2016

Sbírka výkladových stanovisek Nejvyššího státního zastupitelství, Brno, poř. č. 9/2004

Stanovisko ČAK k množícím se odposlechům advokátů, www.cak.cz

Komise pro nový trestní řád <https://justice.cz/web/msp/rekodifikace-trestniho-prava-procesniho>

Časopisecká díla:

Gřivna T., Právo na zachování důvěrné komunikace mezi advokátem a jeho klientem, 2.8.2017, Bulletin advokacie

Gřivna T., Základní zásady trestního řízení ve světle rekodifikace trestního řádu, 4.6.2015, www.pravniprostor.cz

Mandák V., Meze trestní obhajoby – nástin základních otázek, č.10/2003, Bulletin advokacie, str. 35

Provazník,J., (Ne)vinné lži na lavici obžalovaných aneb trestné činy, jichž se může dopustit obžalovaný lhaním, č.6/2019, Bulletin advokacie, str.15-20

Sokol T., O protokolaci v trestním řízení, č.07/2004, Bulletin advokacie, str.49-53

Šámal P., Znalci a jejich trestní odpovědnost, 12.10.2016, Bulletin advokacie

- Ševčík, V., Taktika obhajoby, č.9/2001, Bulletin advokacie, str.59
- Tikal F., Výslech svědka před soudem a rozpoznání lživé výpovědi? 11.4.2017, Bulletin advokacie
- Teryngel, J.: Prohlášení svědka obhájci, Práce, 17. 4. 1994
- Vantuch P., K znaleckým posudkům vyžádaným obhajobou po novele trestního řádu, 27.7.2017, Bulletin advokacie
- Vantuch P., K znaleckým posudkům, vyžádaným obhajobou po novele trestního řádu, č.4/2002, Bulletin advokacie, str. 32-41
- Vantuch, P. Může být znalec, který vypracoval posudek pro stranu obhajoby, vyslechnut soudem jako svědek? 27. 7. 2017, Bulletin advokacie
- Vantuch P., Poslední slovo obžalovaného v návaznosti na jeho závěrečnou řeč, č.2/1994, Bulletin advokacie, str. 31-34
- Vantuch P., Vyloučení advokáta z obhajoby obviněného, č. 11-12/2002, Bulletin advokacie, str. 29-38
- Vantuch P., Kdy může obhajoba důkaz vyhledat, kdy předložit a kdy jen navrhnout jeho provedení? 2. 10. 2013, Bulletin advokacie
- Vávra L., Zásada bezprostřednosti při justičním ping-pongu a jiných nervy drásajících tahanicích, 23. 6. 2015, www.pravniprostor.cz

Seznam použitých zkratk:

TrŘ- Zákon č. 141/1961 Sb., trestní řád, ve znění pozdějších předpisů

TrZ- Zákon č. 40/2009 Sb., trestní zákoník, ve znění pozdějších předpisů

LZPS- Zákon č. 2/1993 Sb., Listina základních práv a svobod, vyhlášená předsednictvem České národní rady dne 16. prosince 1992 jako součást ústavního pořádku České republiky, ve znění pozdějších předpisů

AZ- Zákon č. 85/1996 Sb., o advokacii, ve znění pozdějších předpisů

ZnalZ- Zákon č. 36/1967 Sb., o znalcích a tlumočnících, ve znění pozdějších předpisů

R- označení před číslem judikátu znamená, že jde o judikát uveřejněný v trestní části Sbírký soudních rozhodnutí a stanovisek

ÚS- označení před číslem rozhodnutí znamená, že jde o judikát uveřejněný ve Sbírce nálezů a usnesení Ústavního soudu České republiky

ČAK- Česká advokátní komora